

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2016–2019**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Říková

**Je manželství a rodina v krizi?
Postoje k netradičním formám soužití**

Praha 2019

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Jindra Stříbrská, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR PART-TIME STUDIES

2016–2019

BACHELOR THESIS

Kateřina Řípová

Is Marriage and Family in Crisis?

Attitudes to Non-Traditional Forms of Coexistence

Prague 2019

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Jindra Střibrská, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 29. 01. 2019

.....
Kateřina Řípová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Jindře Stříbrské, Ph.D., a doc. PhDr. Radomíru Havlíkovi, CSc, za odbornou pomoc při zpracování práce a za čas, který věnovali konzultacím problematiky, která je s touto prací spojena.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá fenoménem rodiny, její definicí a smyslem, funkcemi a rodičovstvím. Dále se rovněž dotýká tématu tradiční rodiny, její současné podoby a vnitřních rodinných krizí. Další kapitola se věnuje institutu manželství ve všech souvislostech (historie, sociální role manželů, postavení v ekonomickém systému, změny genderových stereotypů, stabilita a kvalita manželství). Kapitola třetí je úžeji zaměřena na krizi manželství a rodiny ve všech souvislostech, tedy na demografické změny, změny životního stylu a reprodukčního chování. Netradiční formy soužití jsou tématem následujícím. Je zde rozebráno téma nesezdaných soužití, soužití homosexuálních párů a život tzv. singles. Cílem bakalářské práce je vytvoření a sestavení podrobného pohledu na institut manželství a rodiny se zvláštním zřetelem na krizi těchto systémů v moderní době a zjištění pohledu vybraných respondentů na netradiční formy soužití a jejich preferenci. Pro naplnění cíle práce bude použita metoda studia odborné literatury, což umožní vytýčení teoretického rámce pro praktický výzkum. Ten bude veden formou standardizovaného rozhovoru. Následně budeme výsledky analyzovat a interpretovat s ohledem na vytýčené výzkumné otázky a výzkumný problém.

Klíčová slova

Dítě, krize, manželství, netradiční formy soužití, rodičovství, rodina, společnost, tradice.

Annotation

The bachelor thesis deals with the phenomenon of the family, its definition and meaning, functions and parenthood. It also touches on the theme of the traditional family, its current form and internal family crises. The next chapter deals with the institute of marriage in all contexts (history, social role of spouses, position in the economic system, changes in gender stereotypes, stability and quality of marriage). The third chapter focuses more closely on the crisis of marriage and family in all contexts, demographic changes, changes in lifestyle and reproductive behavior). The following are non-traditional forms of coexistence. It discusses the topic of cohabitation of unmarried couples, cohabitation of homosexual couples and the life of singles. The aim of the bachelor thesis is to create and construct a detailed view on the institute of marriage and family with special regard to the crisis of these systems in modern times and to find the view of the selected respondents on the non-traditional forms of coexistence and their preference. A method of study of professional literature will be used to fulfill the aim of the thesis, which will allow me to set the theoretical framework for practical research. This will be conducted in the form of a standardized interview. Subsequently, the results will be analyzed and interpreted in the light of the identified research questions and the research problem.

Keywords

Child, crisis, family, marriage, parenthood, society, traditions, unconventional forms of coexistence

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	11
1.1 Definice a smysl rodiny	11
1.2 Funkce rodiny	12
1.3 Rodičovství a jeho význam	13
1.4 Tradiční rodina	14
1.4.1 Posun tradiční rodiny k moderní rodině.....	15
1.4.2 Současná podoba rodiny	16
1.5 Krize a změna funkcí rodiny	17
1.5.1 Problémy spojené s narozením a výchovou dětí.....	18
1.5.2 Nevěra	18
1.5.3 Domácí násilí	19
1.5.4 Nezaměstnanost v rodině	20
1.5.5 Vážná nemoc v rodině.....	21
1.5.6 Úmrtí blízké osoby.....	21
2 MANŽELSTVÍ	23
2.1 Stručný pohled do historie manželství	23
2.2 Sociální role manželů.....	24
2.3 Postavení manželů v ekonomickém systému.....	25
2.4 Změny genderových stereotypů	26
2.5 Stabilita a kvalita manželství	27
3 KRIZE MANŽELSTVÍ A RODINY	29
3.1 Rozdíl mezi rodinou a manželstvím.....	29
3.2 Rodina založená na manželství	30
3.3 Proměna demografického chování.....	31
3.4 Změna hodnotové orientace a různorodost životního stylu	34
3.5 Změna reprodukčního chování.....	36
4 NETRADIČNÍ FORMY SOUŽITÍ	38
4.1 Nesezdané soužití.....	38

4.2	Soužití homosexuálů	39
4.3	Singles	41
PRAKTICKÁ ČÁST		43
5	TOLERANCE NETRADIČNÍCH FOREM SOUŽITÍ	43
5.1	Definice problému.....	43
5.2	Definice výzkumných otázek.....	44
5.3	Volba metod a celkového přístupu.....	44
5.3.1	Interview tedy rozhovor	45
5.4	Rozhodnutí o vzorku zkoumání a způsobu zpracování dat.....	46
5.4.1	Charakteristika vzorku zkoumání	47
5.5	Otázky pro rozhovor	48
5.5.1	Rozhovor v rodině č. 1	49
5.5.2	Rozhovor v rodině č. 2	51
5.5.3	Rozhovor v rodině č. 3	53
5.5.4	Rozhovor v rodině č. 4.....	54
5.6	Analýza a interpretace výsledků	55
5.7	Diskuze.....	60
ZÁVĚR		63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		65
SEZNAM ZKRATEK		70
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....		71
SEZNAM PŘÍLOH.....		72

ÚVOD

Rodinu vnímáme jako elementární lidské společenství s významným posláním výchovy a péče o děti. Fenomén rodiny často vidíme v úzké souvislosti s institutem manželství. Lidská populace prošla v historicky poměrně krátké době několika desetiletí výraznými společenskými změnami. Tyto transformace a jejich rozsah mají neoddiskutovatelný vliv na společenské klima a životní postoje jednotlivců. Tématy rodiny, manželství, rodičovství a krizí rodiny se zabývají nesčetné odborné i jiné publikace, média a erudované výzkumy stále a trvale, a to přesto nebo právě proto, že se jedná o témata každodenní, tedy důležitá pro každého z nás. Pokud se o celospolečenské dění zajímáme, sledujeme nárůst výskytu rozvodů, rozchodů, mnohoproblémových rodin a obtížných sociálních situací. Proto odborné kruhy bijí na poplach a hovoří o závažné krizi české rodiny.

Po roce 1989 došlo k významné transformaci české rodiny a potažmo celé společnosti. Došlo ke změně demografického chování, životního stylu celkově a s tím související změnou reprodukčního chování obyvatelstva. Mění se pohled na prioritu rodičovství, vztahy se rozvolňují, střídají se, člověk myslí primárně na své štěstí, blahobyt a spokojenost. Požaduje vyšší toleranci společnosti vůči sobě a je schopen být recipročně tolerantnější on sám. Akceptuje jiné formy soužití a žití než klasickou formu manželství a rodičovství v manželství. Přestává klást důraz na formalitu a tradici, zabývá se vztahy a emocemi. Je to situace, která nastala po roce 1989, stále se vyvíjí a transformuje. Je zapotřebí, abychom k ní zaujali nějaké stanovisko, postoj či názor. Jsme ovlivněni výchovou svých rodičů a školami, ale realita bývá podstatně pestrobarevnější a je nutno ji takto vnímat. Preferují lidé spíše tradiční, nebo netradiční soužití a rodičovství v manželském svazku? Jsou tolerantní při výběru opačného soužití, než v jakém žijí oni sami?

Cílem této bakalářské práce je vytvoření a sestavení podrobného pohledu na institut manželství a rodiny se zvláštním zřetelem na krizi těchto systémů v moderní době a zjištění pohledu vybraných respondentů na netradiční formy soužití a jejich preferenci.

V prvních kapitolách se budeme zabývat poměrně obecněji výše uvedenými tématy, jako je rodina, manželství, krize rodiny, vznik a vývoj netradičních forem

soužití, a to v co nejširším pojetí. Na základě studia odborných pramenů si zkonstruujeme teoretický rámec pro plánovaný výzkum. Na základě dané metodologie výzkumu, který bude sloužit jako prostředek ke splnění cíle práce, se budeme zabývat rozhovory s vybranými respondenty, kteří nám poskytnou relevantní informace k analýze a interpretaci výsledků.

Předpokládáme, že výsledky naší práce by mohly posloužit ve svém přehledu a následných zjištěních jako zdroj informací pro výuku např. společenských věd a osvětu jako takovou nebo jako obohacení či vyjasnění názorové ambivalence o jisté zkáze české rodiny, kterou velmi často kolem sebe slýcháme.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Když slyšíme slovo rodina, každému z nás se vybaví jiné vjemy, současné i minulé. Vždy jsou jedinečné, protože každá rodina je jedinečná a neopakovatelná. Je to „naše“ místo, náš domov, „vlastní“ lidé okolo nás. Je to místo narození, růstu, zkušeností, událostí, odchodů a návratů.

Rodinná instituce prošla, ostatně stejně jako celá moderní společnost, jejíž součástí rodina je, obrovskými kvalitativními změnami.

Rodině a přeměně rodiny v průběhu času je věnována tato kapitola.

1.1 Definice a smysl rodiny

Existuje nepřehledné množství charakteristik rodiny a rodičovství a stovky různorodých definic smyslu rodiny pro život člověka. Každý jedinec se však na rodinu dívá jinak, postoj je vysloveně individuální.

Jedna z nejjednodušších definic popisuje rodinu jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými odbornými vztahy, a zvláště společným způsobem života.¹

Rodina je společensky schválená forma trvalého soužití.²

Podle Matějčka³ je rodina a domov z pohledu dítěte tam, kde se nacházejí „jeho“ lidé. Jsou prostě jeho, dítě příliš neřeší, zdali jsou vlastní nebo nevlastní, důležité je, že k sobě patří a dítě se s nimi cítí bezpečně. Nic mezi sebou nepředstírají a vzájemně k sobě patří.

¹ *Rodinné vztahy: Definice rodiny + Funkce rodiny* [online]. 2010 [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <http://rodinne-vztahy.blog.cz/1004/definice-rodiny-funkce-rodiny>.

² *Psychologie, pedagogika: Funkce rodiny* [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/funkce-rodiny.html>.

³ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, s. 12. ISBN 80-7178-058-8.

Hartl, Hartlová⁴ specifikují rodinu funkční. Je to rodina s upřímným emocionálním klimatem, schopna řešit efektivně problémy, vzájemně empatická s ohledem na životní cykly členů.

Jak říká Špaňhelová⁵, nejdůležitějším faktorem v dobré rodině je existence pochopení, vzájemné úcty, a především bezvýhradné nepodmiňující lásky.

1.2 Funkce rodiny

Rodina je systém a každý systém má své funkce. Charakter funkcí v rodině se postupem času měnil, některé rodinné funkce částečně ustoupily, nebo dokonce vymizely, jiné začaly vystupovat do popředí. K těmto přechodům došlo zejména z důvodu transformace společenských podmínek (postavení ženy ve společnosti, zvýšení vzdělanosti, demokratizace vnitřních rodinných vztahů, ekonomická, politická a demografická situace ve státě...).

V této souvislosti zmíníme známou kategorizaci funkcí rodiny dle autora J. Dunovského⁶ :

a) biologicko-reprodukční funkce

Hovoříme o plození dětí a tímto udržení následného života rodiny v budoucnosti. Funkce neslouží pouze pro prostou reprodukci, ale také k naplnění společného intimního soužití muže a ženy.

b) ekonomicko-zabezpečovací funkce

V průběhu posledních několika desetiletí výrobní podoba ekonomicko-zabezpečovací funkce ustoupila do pozadí, resp. rodina se transformovala do jednotky spotřební. Prvky výrobní jsou obsaženy v nutných domácích činnostech, ekonomicko-zabezpečovací funkce poskytuje členům rodiny životní jistoty. Funkce ekonomická by však neměla mít prioritní charakter, resp. neměla by převládat nad funkcí emocionální.

⁴ HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 14. ISBN 80-7178-303-X.

⁵ ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 17. ISBN 978-80-247-3181-0.

⁶ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, s. 26. ISBN 80-7169-629-3.

c) emocionální funkce

Tato funkce je nenahraditelná. Je vázána na člověka zralého, zcela rozvinutého a odpovědného. Odpovědnost je dlouhodobá, vytváří stálost a jistotu citového zázemí. Přirozená, zdravá a spontánní emocionalita je zárukou kvalitního a harmonického vývoje rodiny a všech jejích členů.

d) socializačně-výchovná funkce

Děti jsou rodiči vychovávány, přijímány, je uznávána jejich individualita. Během interakce s rodiči se dítěti vštěpují morální zásady, usměrňuje se jeho chování, dospělý jde dítěti příkladem. Rodiče dítě ochraňují, navigují, usilují o to, aby prospívalo po všech stránkách.

1.3 Rodičovství a jeho význam

Drtivá většina světové populace touží po rodičovství. Je to přirozená touha instinktivního charakteru, jeden z nejzákladnějších pudů. Člověk je k němu disponován, nicméně je potřebná určitá stimulace.⁷

U některých jedinců je rodičovství a činnosti s ním spojené hlavní náplní života. Člověk se stane rodičem a tuto skutečnost nemůže již nikdy vzít zpět. Rodičem zůstává jedinec do konce svého života.⁸

Tíha a odpovědnost rodičovství se v průběhu věků měnila. Kdysi dítě nemělo žádné výjimečné postavení (např. středověk), nebyla mu věnována zvýšená pozornost. S příchodem demokracie a humanismu začíná být dítě chápáno jako osobnost, která není „malým dospělým“ a je třeba s ním zacházet určitým zvláštním způsobem. Můžeme konstatovat, že čím je společnost tzv. vyspělejší, tím je péče o dítě složitější a význam dítěte důležitější. V současné době žijí potencionální rodiče v určitém rozporuplném vztahu, kdy touží po rodičovství, ale paralelně vnímají tlak společnosti, zaměřené na výkon, kariéru a spotřebu. Budoucí rodiče celkově zvažují klady a zápory rodičovství (kariéerní dopad, finanční nedostatek, zúžení osobních svobod, obava

⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1997, s. 397-412. ISBN 80-246-0956-8.

⁸ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004, s. 135. ISBN 80-7178-829-5.

z negativních jevů ve společnosti versus touha po seberealizaci, neomezené svobodě, kontaktech s přáteli a zázitcích).⁹

Rodina a její výchovný vliv je pro zdravý a správný vývoj dítěte naprosto nezastupitelná a nenahraditelná. Rodina je jistota, bezpečí, vzor, zdroj všech druhů a typů emocí, nástroj předávání životní reality, návyků a dovedností. Do rodiny se dítě rodí, dostává od rodičů nejen svou genetickou výbavu. Rodiče si uvědomují, že jejich výchova a péče má rozhodující vliv na celkový rozvoj dítěte jako osobnosti. Především v rodině se v počátku života dítěte odehrává proces socializace. Prostřednictvím rodiny si dítě uvědomuje své místo ve společnosti a svou roli v ní.

1.4 Tradiční rodina

Rodina a rodinný systém mají své dějiny, svou historii. Rodina se v průběhu věků přizpůsobovala tradicím, potřebám a změnám, které ve společnosti panovaly. Rodinu vytvořily všechny typy společnosti, proto je nejstarší známou lidskou institucí. Vznik a vývoj rodiny sice přímo souvisí s pohlavním pudem jedince, nicméně vychází především z potřeby každého člověka mít potomky, které má v úmyslu následně opečovávat, ochraňovat, vzdělávat a provázet životem. V průběhu historie rodiny sledujeme postupné oddělování veřejného a soukromého prostoru, zejména v souvislosti s rostoucím významem citů ve vnitro rodinných vztazích.¹⁰

Můžeme konstatovat, že historie rodiny spadá až do pravěku, kdy lidé žili v pokrevně spřízněných seskupeních. Jednalo se o klanová společenství. O rozdělení práce dle pohlaví s největší pravděpodobností rozhodl lov. Jakmile však vznikla trvale obydlená území, rozvíjí se řemesla, obchod a vojenství. Začíná diferenciací dle majetku. Muži si upevňují své vedoucí postavení, což přetrvává až do tohoto století.¹¹

⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 2.vyd. Praha: Portál, 2001, s. 24. ISBN 80-7178-559-8.

¹⁰ DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, s. 225-231. ISBN 80-7178-2491.

¹¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: SLON, 2003, s. 102-115. ISBN 80-86429-19-9.

Autor Mlčák¹² akcentuje zejména patriarchální způsob života rodiny, který ji provází ve všech kulturách v období starověku. Byl typický i pro starověký Řím. Vzájemná náklonnost muže a ženy jako důvod sňatku se příliš často nevyskytovala, důvodem bylo zejména získání syna a dědice a také pochopitelně rozšíření rodinného majetku. Dbalo se na práva otců, děti nenarozené či pocházející z nesezdaných svazků se netěšily žádné právní ochraně.

Středověká církev bez výjimky určovala trvalý a nezrušitelný svazek muže a ženy, cílem sexuálního soužití bylo pouze plození dětí. Rodina tvoří, kromě výchovné funkce, zejména výrobní jednotku, širší rodiny běžně soužívají. Středověký člověk musí být příslušný k feudálnímu pánovi a k rodině, v opačném případě nemá ve společnosti místo a přežívá na jejím okraji. Dětství bylo krátké, trvalo cca do osmi let. Přetrvává vedoucí postavení muže, který je povinen se o rodinu postarat, proto musí být co nejdříve ekonomicky soběstačný. Rodina je silně vázána na majetek. Dělná práce mezi mužem a ženou je přísně oddělená.¹³

1.4.1 Posun tradiční rodiny k moderní rodině

Období novověku spojené s průmyslovou revolucí přineslo obrovské změny v rodinných systémech. Obyvatelé z venkova se soustředili do měst, díky čemuž pozbyli své původní svazky. Pracovní místo se z rodiny přesouvá do továrny, děti tráví část dne ve škole. Začínají pracovat i ženy-matky, bohužel za podstatně horších podmínek než muži, někdy musí tvrdě a za nízkou mzdu pracovat i děti. Rodina se mění, muž již není jediným živitelem rodiny, stírají se rozdíly mezi pohlavími, v rodině narůstá napětí. Společenský status rodiny již není tak pevný, sňatky se čím dál častěji uzavírají na základě dobrovolného přání snoubenců žít společně. Na venkově původní status rodiny přetrvává déle, nicméně i zde se zemědělství koncentruje do větších podniků, čímž se charakter venkova mění. Zvyšuje se hodnota vzdělání. Rodina není jen místem výroby potřebného, ale i místem citového uspokojení členů, místem odpočinku a konzumu. Rodina je azylem před okolním světem. Do kvality rodinného života

¹² MLČÁK, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. 1.vyd. Ostrava: Repronis, 1996, s. 67-82. ISBN 80-7042-452-4.

¹³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: SLON, 2003, s. 45-51. ISBN 80-86429-19-9.

zasahují nově masmédia. Pokud hovoříme o typických znacích pro rodinu v postindustriální společnosti, pak je to snaha o odkládání sňatků na pozdější dobu, zakládání neformálního rodinného soužití, zvýšená rozvodovost, omezování počtu dětí v rodině a prodlužování celkové doby jejich pobytu v ní.¹⁴

1.4.2 Současná podoba rodiny

Nejcharakterističtějším znakem současné rodiny je preference individuálních zájmů a potřeb jedince nad zájmy a potřeby rodiny. Prohlubuje se trend oddalování uzavírání sňatků, snaha po nezávislosti spojená paradoxně s dlouhodobým pobytem jedince v původní rodině, nemluvě o výrazném nárůstu počtu nesezdaných soužití s dětmi. Někteří jedinci se rozhodují nemít děti vůbec, upřednostňují osobní svobodu a budování kariéry. Pokud se rozvedou, mnohdy do dalšího svazku nevstupují. Časté jsou krátkodobé známosti bez hlubšího provázání citů, je patrná obava jedinců z jakýchkoliv závazků vůči druhé osobě. Matoušek¹⁵ se dále domnívá, že se chování lidí v rodinách diametrálně změnilo s příchodem revolučních změn v roce 1989. Objevují se nově takové problémy a situace, které se předtím projevit nemohly. Z toho důvodu na ně společnost se svými institucemi nebyla připravena. Hovoříme např. o krizi v rodině muže-živitele, který začal podnikat. Sice se mu daří, nicméně jej úspěch stojí spoustu času a úsilí, které nevěnuje své rodině a dětem. Svou nepřítomnost namnoze vynahrazuje finančně. Žena-matka obvykle očekává obojí – přítomnost otce i peníze od něj pro rodinu, což lze splnit jen těžko a dochází k rodinné krizi. Dalším příkladem je žena, která dosáhla vyššího platového ohodnocení než muž. Muž, ve své podstatě ovlivněn patriarchální tradicí, se častokrát nedokáže vyrovnat s faktem, že jeho žena je úspěšnější nejen doma, ale i v zaměstnání. Za zmínku rovněž bezpochyby jako fenomén nové doby stojí společné podnikání manželů či situace, kdy manželé jsou na společenském vzestupu. V této chvíli chybí osoba, která se bude věnovat domácnosti a zejména dětem.

¹⁴ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003, s. 45-11. ISBN 80-86429-19-9.

¹⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003, s. 52-59. ISBN 80-86429-19-9.

Nejtypičtějším prvkem současné české rodiny je dle Matouška zaměstnanost ženy, protože je ekonomicky nutné, aby pracovala. Rodiny v mnoha případech nejsou schopny vyjít s jedním platem, popř. mají tak vysoké nároky, že jim nestačí jeden, byť vysoký plat. Žena pak musí vykonávat zaměstnání nejen v práci, ale i doma. Bývá přetížena, nespokojená, očekává pomoc od manžela, a zejména jeho pochopení a citové souznění. Pokud se jí tohoto nedostává, bývá to namnoze častěji žena, která přichází s návrhem na rozvod manželství. Můžeme konstatovat, že rodinné soužití je velmi křehké, negativně ovlivněné mnoha vnějšími faktory, kdy jednotliví členové rodiny jsou pod neustálým tlakem, který je soustředěn na úspěch, výkon a bohatství.¹⁶

1.5 Krize a změna funkcí rodiny

Pro specifikaci pojmu rodinné krize uvádím výstižnou definici Plaňavy¹⁷: „*Rodinné a manželské krize lze chápat jakožto situace narušeného vnitřního nebo vnějšího přizpůsobení systému, kdy dosud osvědčené adaptační mechanismy, způsoby chování, struktura i zaměřenost rodiny přestávají vyhovovat, brzdí či zabraňují plnit její základní funkce a jednotlivým jejím členům znesnadňují či brání v dalším vývoji. Řečeno jednoduše a snad méně kostrbatě: jak a čím jsme dosud spolu žili, přestává vyhovovat, necítíme se dobře ani spokojeně – a je tedy žádoucí změna.*“

Jinde si Plaňava¹⁸ klade otázku, zdali je vhodné vlastně oddělovat manželské krize od těch rodinných. Pokud krize manželů nějakým zásadním způsobem ovlivňuje plnění základních funkcí v rodině, pak můžeme předpokládat propojení krize manželské s krizí soužití v rodinném systému jako celku.

V současné době nalézáme pouze mizivé množství partnerů, kteří jsou ve svém rodinném životě upřímně šťastni a spokojeni. Zárukou této skutečnosti zdaleka není ani to, že partneři žijí dlouhou dobu společně. Po třech až sedmi letech soužití dochází k útlumu prvotního milostného vzplanutí, láska se mění v souhrn povinností a přichází obvykle stereotyp. Dochází k obviňování a výčitkám, projevují se první náznaky

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003, s. 45-51. ISBN 80-86429-19-9.

¹⁷ PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. 1.vyd. Brno: Doplněk, 2000, s. 148-152. ISBN 80-7239-039-2, s. 98.

¹⁸ PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. 1.vyd. Brno: Doplněk, 2000, s. 148-152. ISBN 80-7239-039-2.

nespokojenosti. Tato situace má vliv na komunikaci, oblast sexu, způsob výchovy dětí či trávení volného času. Přichází období nezbytné přítomnosti tolerance, pochopení a kompromisu, jinak manželství směřuje k rozpadu.¹⁹

1.5.1 Problémy spojené s narozením a výchovou dětí

Po narození dítěte se matka přirozeně orientuje na potřeby novorozence, kterému věnuje veškerou pozornost. Otec se může cítit ostrčen, režim života diktuje dítě. Jako zralá osobnost by se s tím otec měl umět vyrovnat a přizpůsobit se dočasně své roli. Měl by pochopit, jak se zvýšily nároky na matku. Ta se věnuje výhradně dítěti či dětem a může se časem cítit izolovaně. Přichází období častých manželských krizí, a to v období po narození prvního či častěji druhého dítěte. Po nástupu dětí do mateřské školy se většina matek vrací do zaměstnání. Následně se rodiče aktivně věnují školní přípravě a mimoškolnímu vzdělávání dětí, což je také náročná činnost. V adolescenci se dítě upíná především k vrstevnické skupině a rodina ustupuje do pozadí. V některých rodinách se toto období vyznačuje velmi konfliktním ovzduším, v jiných zase proběhne téměř bez povšimnutí. Poslední kritické období přichází s odchodem dětí ze společné domácnosti. Rodiče bývají často frustrováni tzv. syndromem opuštěného hnízda, trpí pocitem osamění a nepotřebnosti, a dochází k další potencionální manželské krizi. Častokrát zjišťují, že jejich vztah držely pohromadě pouze děti.²⁰

1.5.2 Nevěra

Nevěra bývá chápána jako porušení nevyřčeného slibu věrnosti, jako forma zrady vůči druhému. Nemusí jít nutně o pohlavní styk, ale o jakékoliv vztahové jednání, které emocionálně zasáhne současného partnera. Dá se říci, že v našich zemích je nevěra společností poměrně tolerována. Šmolka s Machem²¹ uvádí tyto typy nevěry:

- **Flirt** – náznaky, přísliby, provokace s nízkou realizační tendencí.

¹⁹ KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. 2.vyd. Praha: Portál, 2005, s. 37-50. ISBN 80-7367-048-8.

²⁰ CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Proměny rodinných a profesních startů*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, s. 21-28. ISBN 978-80-7330-185-9.

²¹ ŠMOLKA, P a MACH, J. *Manželská a rodinná trápení*. 1.vyd.Praha: Portál, 2008, s. 21-37. ISBN 978-80-7367-448-9.

- **Mimomanželský kontakt** – sexuální kontakt jednorázového charakteru, obvykle spojen s nějakou konkrétní situací a s absencí citové angažovanosti.
- **Dobrodružství** – zde již hovoříme o dlouhodobějším vzplanutí, většinou s citovým podtextem, které po nějaké době uhasne a vztah je ukončen.
- **Mimomanželský vztah** – vyznačuje se dlouhodobostí, emoční angažovaností, snahou o společně trávený čas, společnými zážitky. Pravděpodobnost rozpadu původního vztahu je vysoká.

1.5.3 Domácí násilí

Problematika domácího násilí je závažná, a proto velmi rozsáhlá. Zcela jistě si zasluhuje samostatnou studii či práci, proto ji zde zmíníme v kratším pojetí.

K domácímu násilí dochází bohužel mezi blízkými lidmi, většinou mezi těmi, kteří spolu žijí ve společné domácnosti. Projevuje se napříč společnostmi a napříč sociálními vrstvami, žádné se nevyhýbá. Může se přihodit komukoliv, bez souvislosti s jeho společenským postavením, věkem či povoláním.

Domácí násilí je charakterizováno jako:

- **fyzické násilí** – bití, fackování, škracení, pálení, kopání, sexuální útočení;
- **psychické násilí** – vydírání, zastrasování, ponižování, izolace, výhrůžky.

Pokud pomineme stoupající tendenci výskytu týrání seniorů a mužů, pak statistiky hovoří o 40 % zkušeností žen s domácím násilím ze strany muže. Ženy jako oběti domácího násilí obvykle hledají chybu v sobě, chování muže omlouvají, věří jeho omlouvám a slibům, nechávají sebou manipulovat. Nevěří ve své schopnosti, odmítají vystoupit z uzavřeného kruhu násilí a projevů lásky a viny, stále doufají ve změnu. Pokud k ní nedochází, zpravidla si to kladou za vinu sobě. Závažnější situace nastává, pokud je týraná žena matkou. Tehdy by měla překonat stud a vyhledat pomoc, protože děti musí vidět, že násilí nelze tolerovat. Děti potřebují vědět, že tato situace je

řešitelná, také s pomocí druhých, že se nemusí „vydržet“ za tak velkou cenu ztráty důstojnosti a zdraví.²²

1.5.4 Nezaměstnanost v rodině

Stejně jako domácí násilí v rodině, i ztráta zaměstnání patří mezi náročné životní situace, kterými se musíme odpovídajícím způsobem zabývat a snažit se je eliminovat. Existují různé typy nezaměstnanosti, definované její délkou a příčinami.

Ač se nyní naše společnost nachází ve stavu konjunkce, s následky nedostatku pracovních sil v dobách nedávno minulých se stále vyrovnáváme. Vysoká zaměstnanost je vnímána jako vizitka vysoké ekonomické úrovně a celkové stability země.

Ztráta práce představuje pro každého člena v rodině velkou psychickou a následně i psychosomatickou zátěž. Dle studií psychologů je umístěna na třetím místě v žebříčku stresorů či frustrací, a to hned za úmrtím blízké osoby a rozvodem (rozchodem). Nezaměstnaný je pronásledován obavami, nejistotou, ztrátou sebevědomí, pocity křivdy a nespravedlnosti, a zejména beznadějí. Tyto stavy se bezprostředně dotýkají i těch členů rodiny, kteří nezaměstnaní nejsou. Nezaměstnaný si vnitřně popírá svůj stav, vyrovnává se těžce s novou negativní skutečností, často se uzavírá do sebe a mnohdy odmítá užitečnou pomoc. V této chvíli hraje rodina důležitou roli. Nejenže nezaměstnaného člena vyslechne a pochopí, ale dokáže mu být oporou a pomoci mu s hledáním nového zaměstnání. Je důležité, aby nezaměstnaný neztrácel své pracovní návyky a účelně trávil volný čas (např. péčí o děti či prací na zahradě). Kromě psychických následků pro jednotlivce a rodinu má nezaměstnanost dopad na sociální status rodiny a celkovou životní úroveň. Mužům v očích veřejnosti stále připadá status **živitele rodiny**, ačkoliv toto historické dogma je již v současné době oslabeno a už tak do důsledku neplatí.²³

²² COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině*. 1.vyd. Praha: Ikar, 2008, s. 138-142. ISBN 978-80-249-1027-7.

²³ BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 37. ISBN 80-247-9006-8.

1.5.5 Vážná nemoc v rodině

Jednoznačně můžeme konstatovat, že současná společnost výrazně preferuje mládí, úspěch, výkon a zdraví. Fenoménu nemoci a smrti se programově vyhýbáme, tváříme se, že neexistuje. Ať chceme nebo nechceme, je přirozenou součástí našeho života, a to zejména rodinného. Vyrovnávání se s nemocí je složitý proces, který přímo souvisí s individuálním temperamentem a charakterem člověka. Pokud člověk trpí nesnadným vyrovnáváním s nemocí, pak se mohou stát terčem jeho vzteku či naprosté apatie nejbližší členové rodiny. Nesmírně důležité je v této těžké chvíli rodinné zázemí, kdy přítomností vážné nemoci v rodině je testována jeho kvalita. Je zasažen funkční rodinný systém. V čem je zasažen nejvíce, závisí na dělbě práce v rodině. Pokud se např. nemocná matka léčí a je doma přítomna, pak chod domácnosti a vztahové záležitosti nejsou tolik zasaženy. Nemoc otce pro rodinu obvykle znamená značené ekonomické obtíže. Nejúžeji se rodina semkne v případě onemocnění dítěte, paradoxně se však u některých rodičů zesílí po nějaké době partnerské konflikty. Nemoc jako taková přináší do rodiny spoustu nových situací a změn, na které nemá vyzkoušené účinné strategie. Je pak nucena experimentovat a nacházet nová řešení. Rodina přehodnocuje své priority, mění svůj životní styl, nachází nové kontakty v jiných společenstvích či komunitách, sdílející stejný problém.²⁴

1.5.6 Úmrtí blízké osoby

Smrt nejbližších zcela jistě patří k nejzávažnějším krizím, které mohou rodinu postihnout. Je to definitivní a nevratná ztráta, která vyžaduje v drtivé většině dlouhou dobu pro vyrovnání se s touto situací. Rodina je ze smrti vyděšená a bezradná. Ztrátu popírá, nechápe ji. Členové rodiny jsou dezorientovaní, musí měnit denní režim a v některých případech celý svůj život. Prožívají těžký zármutek a snaží se porozumět novému stavu. Někdy se popírání a vztek mění v trvalý pesimismus a nezměrnou hořkost. V závěrečné fázi truchlení a zármutku pomalu přichází smíření a vybavování si pěkných chvil, prožitých se zesnulým.²⁵

²⁴ COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině*. 1.vyd. Praha: Ikar, 2008, s. 56. ISBN 97880-249-1027-7.

²⁵ COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině*. 1.vyd. Praha: Ikar, 2008, s. 57. ISBN 97880-249-1027-7.

Smrt je v naší společnosti poměrně tabuizována, nemocní ve většině případů umírají mimo domov. Rodina se proto s nimi vlastně nerozloučí, i když vážně nemocný doufá, že při umírání nezůstane sám. V těchto těžkých časech by neměly být odsunuty v rodinném soužití tři základní věci – objetí, humor a úsměv. Úsměv tlumí zármutek a objetí potvrzuje tu skutečnost, že jsme stále spolu, podporujeme se a spoléháme se na sebe.²⁶

²⁶ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha: Triton, 2003, s. 107. ISBN 80-7254329-6.

2 MANŽELSTVÍ

Ač žijeme v době postmoderní, je manželství stále považováno za vztah trvalého charakteru. Proto byl ten způsob partnerského svazku v minulosti institucionalizován, legalizován a potvrzen určitým druhem smlouvy. Může být uznáno církví či státem, v některých zemích rituálem. Jedná se o sociální instituci, ta však nabízí bohatší formu soužití nežli v dřívějších dobách a nemusí být nutně společenstvím, do kterého se narodí děti. Z manželství vznikají mnohá práva, ale také povinnosti. I v této době zůstává manželství nedílnou součástí života společnosti, jednou z klíčových institucí jejího fungování.²⁷

2.1 Stručný pohled do historie manželství

Jak uvádí Schelle²⁸, o prvních právních pravidlech manželství se můžeme dočíst v Dekretech Břetislavových z roku 1039. V té době bylo manželství pochopitelně pod kontrolou církve a předpokládalo monogamii a nerozlučitelnost partnerů. Manželství jako takové samozřejmě vychází z křesťanské tradice, a proto se vyznačuje uvedenými atributy. V 15. až 16. století bylo manželství předmětem smlouvy rodin. Cena nevěsty byla její věno, svazek přirozeně posvěcovala církev. V devatenáctém století došlo s příchodem raného kapitalismu k výrazné změně v postavení žen ve společnosti, a tím i ke změně charakteru manželství a rodiny. Do konce 19. století byla rodina závislá na jednom zdroji obživy a role jejích členů byly jasně rozděleny. I v této době se praktikovaly sňatky domluvené rodiči, proto sňatky někdy nechtěné, ale respektované. Vznikají tzv. buržoazní typy rodin, kdy otec-živitel se orientuje na svou kariéru a obživu rodiny, zatímco jeho manželka zůstává doma, stará se o domácnost a pečuje o děti. Velkou změnou pro instituci manželství byla nová ústava z roku 1867. Od té doby se manželství stává, kromě dodržování rituálů a ukázky bohatství, také občanskou záležitostí, což uvítali zejména občané bez vyznání. Za socialistického režimu bylo církvím odebráno vedení matrik a platný sňatek mohl být uzavřen pouze na úřadě.

²⁷ GILLERNOVÁ, I. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 77. ISBN 978-80-247-2798-1.

²⁸ SCHELLE, K. *Rodinné kodexy*. 1.vyd. Ostrava: Key publishing, 2010, s. 51. ISBN 978-80-7418-082-8.

Možnost volby mezi občanským a církevním sňatkem byla občanům navracena po roce 1990, což trvá doposud.²⁹

2.2 Sociální role manželů

Na základě spontánního pozorování života okolo nás může i úplný laik poznat, že v současné společnosti drtivá většina toho, co člověk udělá, záleží na jeho dobrovolnosti, ochotě, chtění, vlastní potřebě. Proto můžeme říci, že od striktního zvykového a právního vymezení jednotlivých rolí v manželství se v podstatě upustilo. Vycházíme z toho, že sociální role manžele je jednou z mnoha rolí, které člověk ve svém životě hraje. S touto rolí je spojeno určité očekávání společnosti, a to takové, jež směřuje k jejímu naplnění. Jak dále pokračuje Novák s Hargašovou³⁰, tak tomu bylo ještě nedávno, kdy ve výchozí rodině byli zformováni manželští partneři, kteří si pak pouze na sebe zvykli a přizpůsobili se. O velkých rozdílech v přístupu ke konkrétní manželské roli však nelze hovořit.

Jak již bylo uvedeno na začátku podkapitoly, dochází k **labilitě funkcí v rodině**, až ke **konfuzi mužské a ženské role**. Muži a ženy se přibližují a připodobňují nejen v oblékání, zaměstnání a myšlení, ale také pochopitelně v manželských rolích. V souladu s Kubátovou³¹ můžeme pozorovat, že není tak jasné, co se očekává přirozeně od muže a co od ženy, vše je otázkou dohody mezi nimi, nic není vyloučeno, nic není předem dáno. Jak dále akcentuje Kubátová³², s touto skutečností souvisí i významné změny v rolích rodičovských. V popředí stojí individualistické hodnoty členů rodiny, které se silně prosazují. Tím výrazněji se prosazuje nutnost výkonu povinnosti vůči dětem, což bohužel vede ke zvýšení nároků na samotné rodiče, s čímž souvisí výskyt převládajícího názoru, že se rodiče dětem plně nevěnují.

²⁹ JIROUŠKOVÁ, J. *Svatební rituály u nás a ve světě*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 84. ISBN 978-80-7106-229-5.

³⁰ NOVÁK, T. a HARGAŠOVÁ, M. *Předmanželské poradenství*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 92. ISBN 978-80-247-1730-2.

³¹ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 102-108. ISBN 978-80-247-2456-0.

³² KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 102-108. ISBN 978-80-247-2456-0.

2.3 Postavení manželů v ekonomickém systému

Uzavření manželství je úkonem, který následně přináší nejen důsledky **sociální**, ale stejně tak důsledky **ekonomické**. Ekonomický status manželství je upraven zákonnými prostředky – společné jmění manželů, vzájemná vyživovací povinnost, nárok na vdovský či vdovecký důchod nebo třeba i sleva na dani. Jak dále specifikuje Plaňava³³, nejvýraznější změna v ekonomickém životě nastává okamžikem narození dítěte. Mladí rodiče v prostředí tržního hospodářství mají eminentní zájem na tom, aby co nejlépe materiálně zajistili své děti a sebe. V tomto ohledu jsou silně ovlivněni názorem okolí, mediálním tlakem a celkovým klimatem společnosti, zaměřeným na výkon, úspěch a bohatství. Matka však obvykle zůstává na rodičovské dovolené a hlavní tíha obživy, a čím dál tím častěji i úhrady hypotečních závazků, zůstává na otci. I tato původní role se u mužů mění, na což bylo reagováno uzákoněním otcovské dovolené. V České republice jsou rodinné rozpočty mladých rodin dotovány ze systému sociálních dávek, čímž stát vyjadřuje zájem o to, aby rodině pomohl.³⁴

V posledních letech či aktuálně měsících se příslušné instituce zaměřují na řešení tristní bytové problematiky, která odpovídajícím způsobem jistě neodráží skutečné potřeby dostupného bydlení. Proto mladí lidé, kteří stojí před rozhodnutím, zdali mít děti a kolik, pak prioritně zvažují, zdali výchovu a péči zvládnou finančně, nikoliv osobnostně. Známa rizika, která mohou vyplývat z neschopnosti plnit vysoké finanční závazky vznikající díky nutnému zajištění bydlení, mohou mít, a také mívají, závažné důsledky pro život rodin s dětmi. Je tak zásadním způsobem ovlivněna jeho kvalita, schopnost investovat do vzdělání dětí, do jejich volnočasových aktivit a životních šancí.³⁵

³³ PLAŇAVA, I. a PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1.vyd. Brno: Barrister a Principal, 2002, s. 177. ISBN 80-86598-36-5.

³⁴ CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Proměny rodinných a profesních startů*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, s. 46, ISBN 978-80-7330-185-9.

³⁵ PLAŇAVA, I. a PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1.vyd. Brno: Barrister and Principal, 2002, s. 29. ISBN 80-86598-36-5.

2.4 Změny genderových stereotypů

Nejdříve definujme slovo **gender**, které pochází z řečtiny a má obecně více významů. Znamená v českém jazyce pohlaví, sex, rod, a kromě toho i rod gramatický.³⁶

Velmi často je v současné době pojem gender dáván do spojitosti se sociologickou vědou. Zde zahrnuje mnohé aspekty, týkající se postavení muže a ženy, např. očekávání, sociálně a společensky determinované kulturní rozdíly, také předsudky a různá specifika.³⁷ Autorka dále definuje obsah pojmu **gender studies**. Zde se již jedná o vědeckou disciplínu, sledující, zkoumající, analyzující a popisující různorodé kulturně, historicky a sociálně podmíněné rozdíly mezi ženami a muži a jejich působení v současných i minulých společnostech. Výsledky této vědecké disciplíny jsou propojeny úzce s ostatními, jako např. se sociologií, demografií, politologií, psychologií, pedagogikou, ale také se sociální politikou. Autorka dále uvádí, že lidé obvykle akcentují svou rasu, etnikum, národnost či sociální postavení, ale mnohokrát zapomínají, jak a do jaké hloubky jsou ovlivňováni svou příslušností k pohlaví. Na gender studies může být pohlíženo jako na určitý sociální konstrukt, ke kterému se váží zakořeněné předsudky, sebehodnocení, očekávané role a hodnocení, související přímo s názorem, co je či není vhodné pro muže nebo ženu.

Karsten³⁸ se zabývá problematikou kompetencí pro zvládnutí daných vývojových úkolů v období rané dospělosti. Dle autora se jedná o čtyři komplexní úkoly – **volba povolání, profesní kariéry, volba partnera, vybudování partnerského vztahu a rodičovství**. Historicky teprve velmi nedávno bylo zvládnutí těchto norem mezi muži a ženami poměrně jasně odděleno. Muž jako hlava rodiny budoval kariéru a živil rodinu, kdežto žena dbala o teplo rodinného krbu a pečovala o děti. Nyní jsou tato dělicí rozhraní setřena, kompetence se překrývají. Partneři se přirozeně dělí v podstatě rovným dílem o své domácí povinnosti, stále méně je slyšet stanoviska „to je mužská či ženská práce.“ Tato situace velmi zřetelně platí v profesních a kariérních oblastech, kde se rozdíly stírají rychle a nevratně. Můžeme konstatovat, že ženám zůstává pouze bezvýhradně schopnost otěhotnět, porodit a po nějakou dobu kojit dítě.

³⁶ Slovník cizích slov. *Slovník cizích slov – online hledání*. [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupný z [www: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=gender&typ_hledani=prefix](https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=gender&typ_hledani=prefix).

³⁷ BADINTEROVÁ, E. *Tudy cesta nevede*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0885-5.

³⁸ KARSTEN, H. *Ženy – muži*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006, s. 17. ISBN 80-7367-145-X.

Ve společnosti se však setkáváme s různými modely dělby práce. Ať už s tradičními, praktikovanými obvykle na vesnicích či menších městech, v rodinách nábožensky založených, či naopak s rodinami, které komplexně finančně zajišťují matky, využívající schopnosti svých mužů se zcela postarat o praktický chod rodiny. Jak uvádí Badinterová³⁹, pokud vycházíme z demokratických principů, opírajících se o vzájemnou lásku, náklonnost a vážnost k druhému, je rozdělení konkrétních rolí a de facto i určité moci ve vztahu poměrně choulostivou a závažnou otázkou. Není však dáno, musí se prodiskutovat, odžít, dohodnout a schválit, protože práce či zaměstnání se staly pro obě pohlaví nezbytnými.

Maříková⁴⁰ na základě svých zjištění deklaruje, že většinou v české společnosti existuje tzv. smíšený model. Jak už z definice vyplývá, tento model v sobě nese prvky jak modelů tradičních či původních, tak moderních. Působí zde víceméně **komplementarita ženské a mužské role**. Pro ženu z toho pramení určitá asymetrie dělby práce v partnerství a domácnosti, proto se smíšený model ve své podstatě blíží spíše modelu tradičnímu. Tento model je stále akceptován a praktikován s predikací, že žena zvládne práci i péči o rodinu, kdežto muž výjimečně. Smíšený model je výsledkem sociální dohody a obvykle jej přirozeně akceptují obě strany. Pozorujeme zde však určitou genderovou nerovnost, kdy žena může užitečně využít svých kvalitativně lepších schopností v privátní sféře, což se v některých případech může obrátit proti muži či manželovi.⁴¹

2.5 Stabilita a kvalita manželství

Manželství přes veškeré změny a transformace zůstává klíčovou institucí, která se neustále mění a vyvíjí. Nic nezůstává jako na počátku, dochází ke střetu s realitou vztahu, romantické zamilování se mění ve stabilní lásku a pochopení. Narození a výchova dětí představuje období velmi živé a krásné, nicméně značně náročné a prověřující vztah rodičů. Další vývojová stadia manželství přicházejí s dorůstáním dětí

³⁹ BADINTEROVÁ, E. *Tudy cesta nevede*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004, s. 46. ISBN 80-246-0885-5.

⁴⁰ MAŘÍKOVÁ in KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 56. ISBN 978-80-247-2456-0.

⁴¹ MAŘÍKOVÁ in KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 56. ISBN 978-80-247-2456-0.

a jejich odchodem ze společného domova, následně se rodí vnoučata. Každé z těchto období je jiné, nové, obsahující nové výzvy a úkoly ke zvládnání. Manželství přirozeně prochází několika krizemi, které mohou mít různou sílu a různě ovlivní jeho kvalitu či dokonce samotné setrvání.⁴²

⁴² KIMPLOVÁ, T. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 56. ISBN 978-80-7368-619-2.

3 KRIZE MANŽELSTVÍ A RODINY

Mezilidské vztahy jsou silně ovlivňovány společenskými podmínkami, a to v každé době. Současná doba je toho silným důkazem – je značně uspěchaná, klade důraz na úspěch, bohatství, výkon, zdraví a vzhled odpovídající módním trendům. Nejsme trpěliví, přecházíme velmi rychle ze vztahu do vztahu bez toho, abychom na tom původním pracovali a zušlechťovali jej. Ženeme se za hmotnými statky a za životní dokonalostí, péče o mezilidské vztahy absentuje a duchovní hodnoty se ztrácejí. Neubráníme se přirozeně srovnávání toho, jak žily naše babičky, matky a nyní my. Společenské podmínky se však změnily natolik, že srovnání tohoto typu je pouze jakýmsi povzdechnutím za starými časy, nikoliv relevantním argumentem.

3.1 Rozdíl mezi rodinou a manželstvím

Manželství je společenskou a právní institucí, jejíž jednou z funkcí je vytvoření legislativního základu pro **vznik rodiny**. Aby nově vzniklá rodina byla zdravá a mohla plnit své poslání, měli by lidé, kteří mají úmysl vstoupit spolu do manželství, znát dobře navzájem své charakterové vlastnosti, prostředí, ze kterého pocházejí a pochopitelně také zdravotní stav.⁴³

Manželství vnímáme v těsném kontextu s jevy, které formují společnost a potažmo celý svět. Pokud se mění dynamicky svět, pak se mění i institut manželství, jeho charakter a důvod, proč do něj vstupovat. Je prokázáno, že manželství a následně i rodina jsou ovlivňovány společenskými změnami jako žádná jiná další instituce.⁴⁴

Rodina jako taková není v zákoně přímo a jednoznačně nijak definována, vykládáme si tento pojem v obecném smyslu. Rodinu tedy tvoří manželé, kteří jsou

⁴³ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2018 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

⁴⁴ E-polis. Společenskovední časopis. *Rodina, manželství a kohabítace*. [online]. [cit. 2018-11-01]. Dostupný z [www: http://www.e-polis.cz/clanek/rodina-manzelstvi-a-kohabitate.html](http://www.e-polis.cz/clanek/rodina-manzelstvi-a-kohabitate.html)

rodiče svých dětí, pak tyto děti, a popřípadě další příbuzní, kteří s nimi společně žijí. Tyto osoby mají vůči sobě vzájemná práva a povinnosti.⁴⁵

3.2 Rodina založená na manželství

Jak již bylo uvedeno, rodina není přímo definována. Proto podmínkou pro vznik rodiny není nezbytně existence manželství. Děti se samozřejmě rodí mimo manželství, přesto tvoří se svými rodiči a ostatními příbuznými rodinu.

Jaroslav Skupnik⁴⁶ uvádí, že obecně v případě manželství jde o „sociální instituci, jejímž obsahem je kulturně akceptovaný typ svazku mezi dvěma či více partnery, u něhož se předpokládá dlouhodobé trvání a který transformuje sociální status partnerů, je výrazem jejich akceptace společenských norem; definuje či implikuje vzájemné nároky partnerů (a jejich příbuzných) na sebe, rodičovské povinnosti a práva k dětem vzešlým z této unie, práva a povinnosti těchto dětí k rodičům, definuje či implikuje sociální status dětí vzešlých z této unie a vytváří vazby mezi příbuznými partnerů.“

Manželství je doposud pojímáno jako tradiční požadavek na založení rodiny, což není překonáno ani od základů změněno. Stále tento požadavek přetrvává, jelikož se opírá o samotné fungování společnosti. Manželství slouží společnosti a dětem, které z něj pocházejí, nikoliv pouze manželskému páru. O pojetí současné rodiny a manželství bylo debatováno na mnoha odborných konferencích. Příslušní odborníci stále považují institut modelu rodiny založeného na manželství za nepřekonaný, stále je nejvýhodnější a nejstabilnější, kdy tato forma soužití jednoznačně pozitivně působí na stabilitu ve společnosti.⁴⁷

⁴⁵ CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 111, ISBN 80-247-0217-7.

⁴⁶ SKUPNÍK, J. *Antropologie příbuzenství*. 1.vyd. Praha: SLON, 2010, s. 215, ISBN 978-80-7419-019-3, s. 215.

⁴⁷ PLECITÝ, V. a kol. *Základy rodinného práva*. 1.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-139-7.

3.3 Proměna demografického chování

Demografie je vědní obor, zabývající se výzkumem a sledováním počtu a složení obyvatelstva, zároveň také vývojem počtu a složení obyvatelstva a zákonitostmi tohoto vývoje.⁴⁸

Demografické chování je takové chování lidí ve společnosti, které je v přímé souvislosti s tzv. **demografickou reprodukcí**. Demografická reprodukce závisí na jednotlivých demografických událostech – sňatek, rozvod, narození, potrat, úmrtí. Demografické chování se děje na základě jednak instinktů a potřeb, ale také v souvislosti se společenským bytím lidí, které se stalo jejich druhou přirozeností.⁴⁹

Za radikální posun, či dokonce zlom v demografickém vývoji České republiky, resp. československé, považujeme devadesátá léta minulého století. K této události samozřejmě došlo na základě změny politického uspořádání, kdy jsme se pouze přiblížili k běžné demografické situaci zemí na západ od nás. Odstranění hranic znamenalo rozvoj cestování, práce v zahraničí, studia na cizích školách, což přirozeně způsobilo oddalování uzavírání manželství a plazení dětí. V zemích západní Evropy porodnost klesá již od konce šedesátých let dvacátého století. Dalšími faktory jsou rozvoj soukromého podnikání a vyšší platové ohodnocení. Společnost se však díky změně režimu musela vyrovnat s rostoucí nezaměstnaností a sníženou možností pořízení si cenově dostupného vlastního bytu.⁵⁰

Nejvýraznější změny demografického chování po roce 1989 zde uvádíme v těchto faktorech:

- *„postupný růst průměrného věku vstupujících do manželství;*
- *snížená míra sňatečnosti;*
- *nárůst počtu rodin s jedním rodičem (samoživitelé);*
- *výrazný nárůst počtu tzv. faktických manželství*
- *celkové snižování počtu členů domácnosti;*
- *snížená porodnost, ale také potratovost;*

⁴⁸ Slovník cizích slov. *Slovník cizích slov – online hledání*. [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupný z [www:https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=gender&typ_hledani=prefix](https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=gender&typ_hledani=prefix).

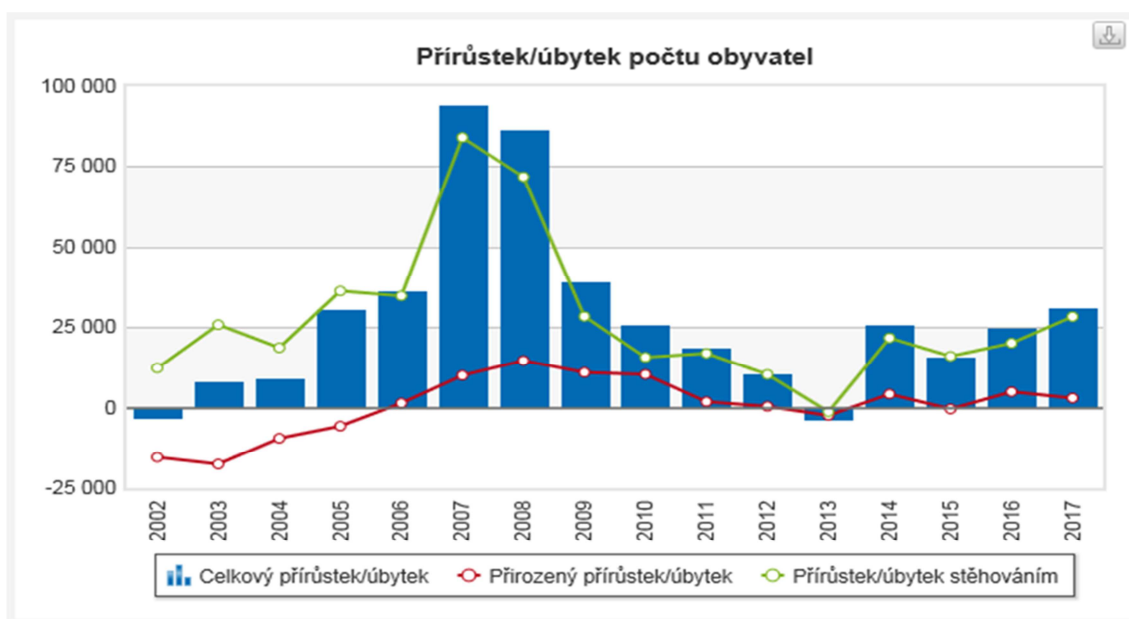
⁴⁹ PAVLÍK, Z. a kol. *Demografie (nejen) pro demografy*. 1.vyd.Praha: SLON, 1993, s. 68. ISBN 80-901424-2-7.

⁵⁰ RABUŠIC in HAMPLOVÁ, D. *Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1993, ISBN 80-7330-029-X.

- *nárůst počtu bezdětných rodin (základem je volba i nouze.)*⁵¹

Pro dokreslení a objasnění dosavadního demografického chování zde uvádíme grafické znázornění některých vybraných demografických jevů, sledovaných Českým statistickým úřadem.

Graf 1: Vybrané demografické jevy

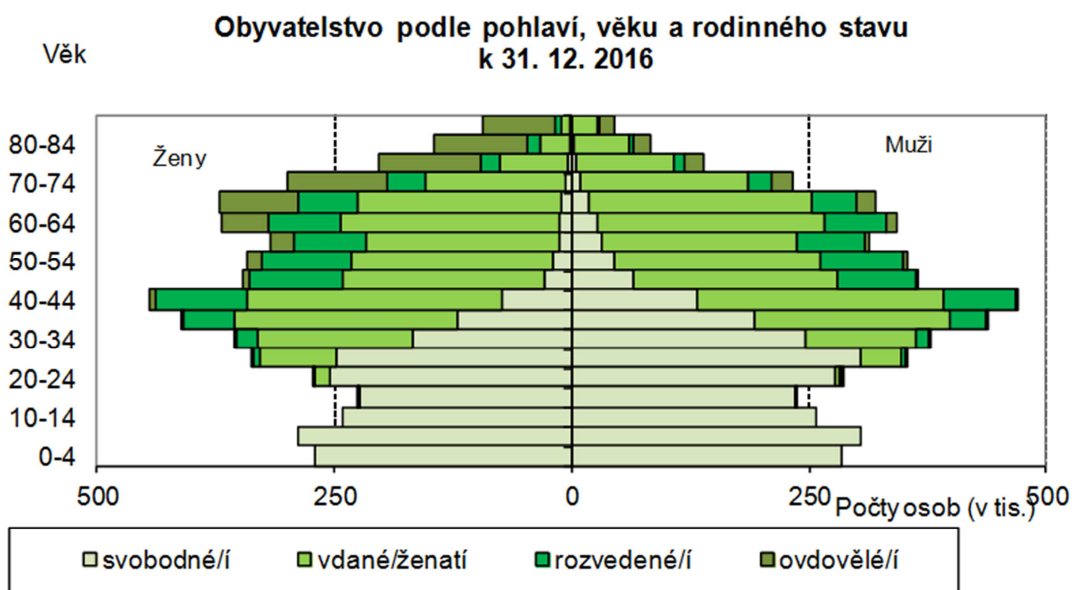

Zdroj⁵²

⁵¹ PLAŇAVA, I. a PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1.vyd. Brno: Barrister and Principal, 2002, s. 134. ISBN 80-86598-36-5.

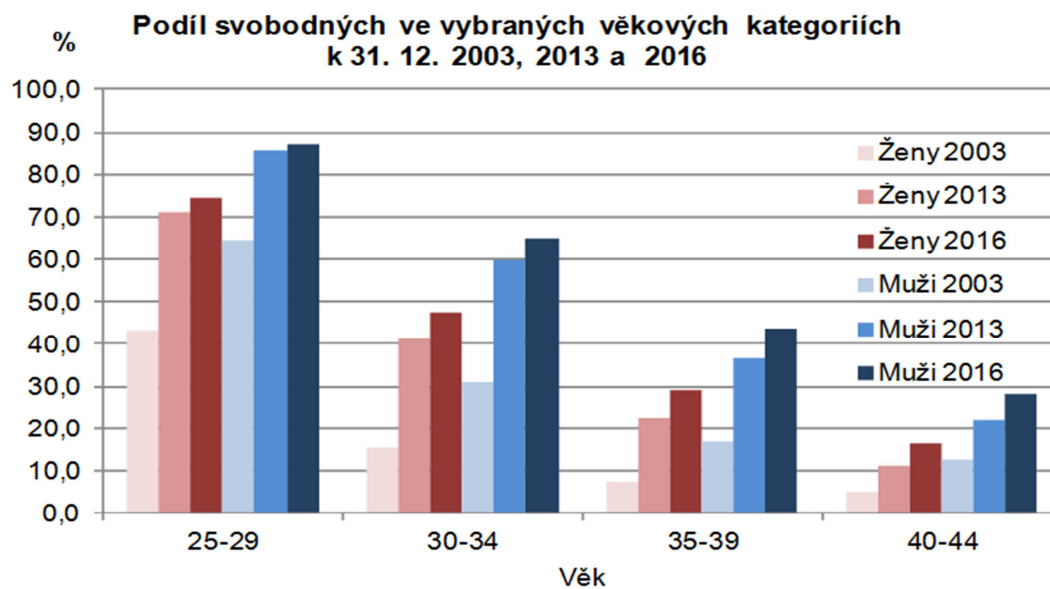
⁵² Český statistický úřad. *Obyvatelstvo*. [online]. [cit. 2018-11-03]. Dostupný z [www: https://www.czso.cz/csu/czso/obytelstvo_lide](https://www.czso.cz/csu/czso/obytelstvo_lide)

Graf 2: Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu k 31.12.2016

Zdroj⁵³

Graf 3: Podíl svobodných ve vybraných věkových kategoriích k 31.12.2003, 2013 a 2016

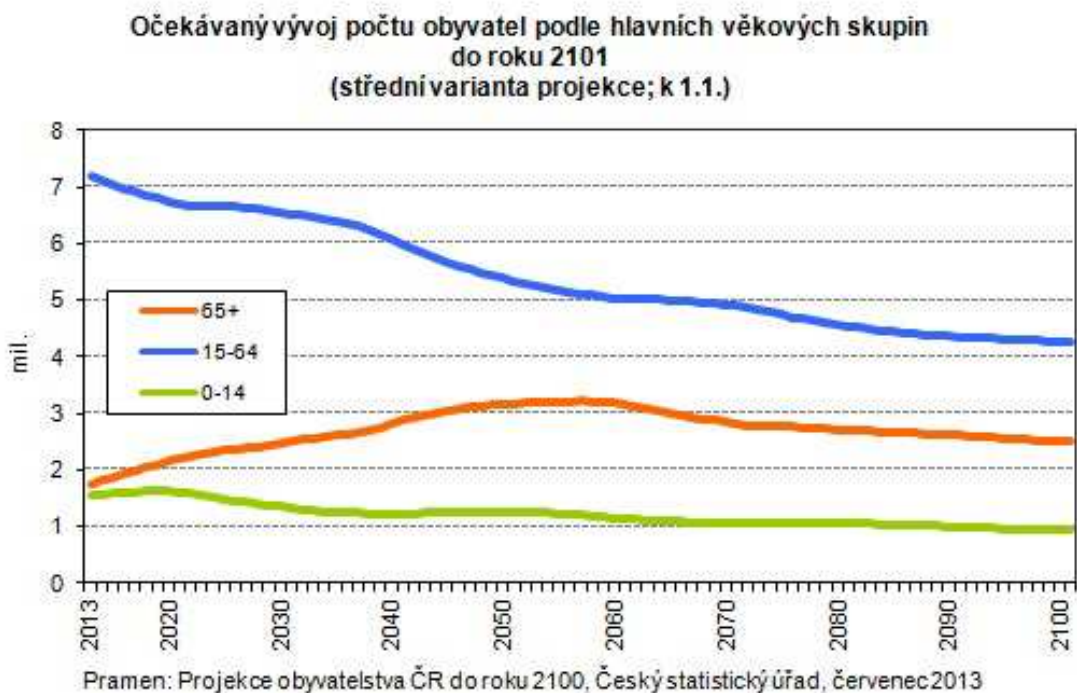

Zdroj⁵⁴

⁵³ Český statistický úřad. *Obyvatelstvo*. [online]. [cit. 2018-11-03]. Dostupný z [www: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide](https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide)

⁵⁴ Český statistický úřad. *Obyvatelstvo*. [online]. [cit. 2018-11-03]. Dostupný z [www: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide](https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide)

Graf 4: Očekávaný vývoj počtu obyvatel hlavních věkových skupin do roku 2101

Zdroj⁵⁵

3.4 Změna hodnotové orientace a různorodost životního stylu

Nemusíme být zvláštní odborníci či sociologové, abychom zaznamenali, že žebříček hodnot ve společnosti a celková hodnotová orientace a prioritizace se zásadně mění, resp. proměňuje. Někteří hovoří přímo o ztrátě hodnot, případně o ztrátě morálky se vším, co k ní patří. Autor Plaňava⁵⁶ uklidňuje, že hodnoty se pouze přesunuly, pozorujeme jiné akcenty a priority, lidé preferují využití takových komodit, jako jsou peníze, čas a energie na jiné aktivity než v minulosti. Naším předkům šlo zejména o přežití, vyžití a žití, naší generaci o užívání, a to ve všech možných směrech, které si jen dokážeme představit. Bojíme se, že nám něco uteče, něco nestihneme, pak nebudeme mít co sdílet s přáteli a na sítích.

⁵⁵ Český statistický úřad. *Obyvatelstvo*. [online]. [cit. 2018-11-03]. Dostupný z [www: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide](https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide)

⁵⁶ PLAŇAVA, I. *Spolu každý sám*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 198. ISBN 80-7106-292-8.

I přesto cítíme, že duchovní hodnoty ve společnosti absentují. Zejména bychom mohli, v souladu s Mozgou,⁵⁷ zdůraznit rodinu jako hodnotu pro společnost nejdůležitější. Rodinu, která má být její oporou, ale také ji má cítit, rodinu, která má určitou prestiž, ale také nese velkou odpovědnost a pověření.

Musíme se v této souvislosti zeptat otázkou: Jakou hodnotu přikládáme rodině, manželství, dětem? Paradoxně i přes zvýšenou rozvodovost, existenci mnohoproblémových rodin a různých výchovných obtíží s dětmi stále členové české společnosti přikládají kvalitě rodiny naprosto zásadní roli a u mnoha z nich je na prvním místě žebříčku hodnot.⁵⁸

Hodnotový žebříček jednotlivců přímo souvisí i s **životním stylem** lidí. Hovoříme o souhrnu psaných či nepsaných forem, životních podmínek a identifikací, které lidé zohledňují ve způsobu svého života. Model životního stylu je determinován věkem, zdravotním stavem, tradicí, rolí ve společnosti.⁵⁹

Ústup tradičních hodnot pozorujeme velmi výrazně právě v souvislosti s životním stylem. Každá žena již např. nemusí mít manžela, může sama cestovat a samostatně bydlet. Životní styl je také významně zaměřen na užívání si a pobavení se, péče o své tělo a vzhled, vybavenost domácnosti, příslušnost k určité skupině, trávení volného času či typ vzdělání. Ani v jedné z těchto skupin nepozorujeme striktní dodržování přetrvávající tradice.

Životní styl nespojujeme pouze s hmatatelnými znaky, nýbrž také s vnímáním smyslu svého života, se spokojeností či pocitem štěstí nebo autenticity či odcizení. Prudkou změnu hodnot, hodnotové orientace a celkově životního stylu si uvědomují laici i odborníci.⁶⁰

Nicméně, v naší době a v našem kulturním okruhu, jak uvádí Matoušek,⁶¹ stále zůstává hlavní podmínkou vzniku partnerství zamilovanost. Můžeme ji popsat jako zvláštní stav vědomí, kdy intenzívně pociťujeme fascinaci partnerem a selektujeme

⁵⁷ MOZGA, T. *Česká vize. Hledání identity 21.století*. 1.vyd. Brno: Dialog centrum, 2011, s. 147. ISBN 978-80-254-9362-5.

⁵⁸ PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Academia, 2009, s. 69. ISBN 978-80-200-1751-2.

⁵⁹ JANDOUŘEK, J. *Sociologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

⁶⁰ KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2456-0.

⁶¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: SLON, 2003, s. 155. ISBN 80-86429-19-9.

vnímání jeho osobnosti tak, abychom viděli pouze kladné stránky. Partneři přesvědčují sebe i okolí, že jsou zamilovaní stále, i když intenzita tohoto stavu už opadla. Iluze, na níž spočívá **moderní manželství**, nemůže být přece ohrožena.

3.5 Změna reprodukčního chování

Pokud hovoříme o transformaci **reprodukčního chování** jako součásti chování demografického, pak k nejsilnější transformaci pochopitelně došlo poměrně brzy po pádu komunistického systému. Opravdu téměř neprodleně po sametové revoluci začali mladí lidé odkládat či dokonce odmítat vstup do manželského svazku a plodit děti. Zvýšil se počet neprovdaných, samostatně žijících matek a nesezdaných párů vychovávajících děti.⁶² S touto skutečností, jak uvádí Plaňava⁶³, souvisí prodloužení doby mezi biologickou schopností zplodit a porodit dítě a sociálně psychologickou zralostí stát se rodičem. Paradoxně, i pokud je jedinec zralý mít dítě, tento akt plánovaně odkládá. Upřednostňuje profesní přípravu a kariérní růst a také nástavbové aktivity s tím související, jako cestování a různé, i finančně náročné koníčky, což k jeho sociálnímu statusu patří. Na straně opačné, jak píše Kimplová,⁶⁴ je tlak spojený s očekáváním vůči mladým lidem, který je ve společnosti, byť transformované, stále přítomný. Hovoříme o tlaku psychologickém, kdy např. žena, která chce zůstat bezdětná, bývá nazývána kariéristkou a téměř bezcitným člověkem a společnost většinou její postoj nechápe a neuznává. Zároveň je to i tlak sociální, kdy je přirozeně očekáváno od mladých párů zplození dětí, a to zejména ze strany jejich rodičů. Tlak je o to silnější, pokud se jedná o jedináčky, kdy v rodině zatím nejsou vnoučata a rodiče jsou starší. Mladí lidé jsou si toho vědomi a zvažují pozitiva (rozvoj a naplnění vztahu, možnost předávat zkušenosti a lásku dětem, otevření nové dimenze) a negativa (ztráta volného času, celková změna životního rytmu, určitý druh omezení, finanční znevýhodnění) rodičovství v aktuálním čase. Rozhodování může být a také bývá

⁶² CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 147. ISBN 80-7330-062-1.

⁶³ PLAŇAVA, I. *Spolu každý sám*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-292-8.

⁶⁴ KIMPLOVÁ, T. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-619-2.

ovlivněno postojem blízkých přátel k rodičovství, kteří pro mladý pár představují v tomto ohledu přijatelný model.

Poměrně mladým fenoménem je zakládání rodiny a plození dětí ženami okolo čtyřicátého roku věku. Ženy jsou vzdělanější a zaměstnanější, chtějí si užívat života stejně jako jejich mužské protějšky a mají pro to mnohem více možností a šancí než před nějakými třiceti lety. Jsou schopné pracovnice, chtějí kariérně růst a vzdělávat se. Rozhodují se výlučně ony samy, zda a kdy se chtějí stát matkami. Studie o starších matkách uvádějí, že matky mají často mladší partnery, a to v průměru o tři roky. Statistiky o reprodukci se však čím dál častěji zabývají fenoménem tzv. **nedobrovolné bezdětnosti**, která může být následkem odkládání mateřství do čtyřicátého roku věku ženy. Je to problém zdravotní, sociální, ale také samozřejmě politický a ekonomický. Žena chce otěhotnět, zplodit dítě se nedaří a čas velmi rychle dvojici ubíhá. Téměř 30 % párů má problémy s početím. Čím dál častěji je využíváno služeb zařízení pro umělou reprodukci nebo se pár rozhodne pro adopci.⁶⁵

Opakem nedobrovolné bezdětnosti je **bezdětnost dobrovolná**. Pokud žena tuto nepotřebu mateřství nemá geneticky dánu, pak se pro bezdětnost může rozhodnout na základě ovlivnění mnoha faktory, jako např. obava z rozpadu vztahu a následné osamělosti, obava z nedostatku financí, strach z budoucnosti státu či země, extrémně negativní zážitky z dětství, neexistence rodinného zázemí, nedostatek předškolních zařízení, nejisté zaměstnání, současný životní styl, celková vyčerpanost, plány, společenské podmínky...⁶⁶ Dle Haškové⁶⁷ sice plán celoživotní bezdětnosti preferuje v České republice pouze malý podíl mladých žen a mužů, nicméně nezanedbatelný počet dosud bezdětných mladých deklaruje ohledně svých reprodukčních plánů poměrně značnou nejistotu. Tolerance k volbě bezdětnosti a přijetí života bez dětí je však sama o sobě nic neříkající informace o tom, zda se dosud mladí bezdětní lidé ve svém životě chtějí stát rodiči nebo ne.

⁶⁵ PLAŇAVA, I. a PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1.vyd. Brno: Barrister and Principal, 2002, s. 211. ISBN 80-86598-36-5.

⁶⁶ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1.vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

⁶⁷ HAŠKOVÁ, H. *Fenomén bezdětnosti*. 1.vyd. Praha: SLON, 2009, s. 214. ISBN 978-80-7419-020-9.

4 NETRADIČNÍ FORMY SOUŽITÍ

Manželství a rodina jsou křehkými institucemi a procházejí obrovskými změnami. Jedna z nich je také snižená poptávka po nich, proto je klasický sňatek čím dál častěji nahrazován jinými formami společného soužití. Společnost se s těmito skutečnostmi vyrovnává postupně a ne všichni její členové je tolerují a uznávají, nicméně tyto formy existují a je nutno zaujmout vůči nim nějaké osobní stanovisko. Pro příklad uvádím některé z nich.

4.1 Nesezdané soužití

Dvojice partnerů spolu žije v sexuálním vztahu, nicméně nejsou manželi. Tento stav je nazýván nesezdaným soužitím či **kohabitací**. Může se jednat o experiment či setrvalý stav. Mladí lidé si chtějí soužití vyzkoušet nanečisto, chtějí jednou vstoupit do manželství, ale nemusí to být nutně se současným partnerem. Jak dále uvádí Kuchařová⁶⁸, s rostoucí tolerancí k tomuto typu soužití společností se zvyšuje pravděpodobnost jejich dalšího nárůstu a setrvalého stavu bez přeměny v manželství. Autorka Sullerotová⁶⁹ však akcentuje, že se jedná o fenomén nový, nikoliv o nějakou zkušební fázi manželství. Takto usuzuje z existujících faktů:

- „nesezdané soužití nevolí pouze páry, které nechtějí děti;
- velké množství lidí, kteří spolu žijí ‚na hromádce‘ se nikdy nevezmou;
- nesezdaní lidé se snadněji a častěji rozcházejí než manželé;
- ač spolu lidé nejsou sezdáni a manželství tedy zkoušejí, nijak se tím nesnížila následná rozvodovost;
- nesezdané soužití nekopíruje manželství, má odlišné znaky: odmítání a strach z dlouhodobého závazku, odmítání ekonomického sdílení, udržení pocitu volnosti a autonomie.“

⁶⁸ KUCHAROVÁ, V. Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí. 1.vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 978-80-5207-8.

⁶⁹ SULLEROTOVÁ, E. *Krise rodiny*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-647-3.

V nesezdaném soužití nežijí pouze mladí lidé, ale tento typ najdeme i mezi staršími páry, zejména mezi těmi, které se rozvedly a do dalšího svazku vstoupit z různých příčin odmítají.

Český právní řád neobsahuje definici nesezdaného soužití ani nějakou legislativní úpravu práv a povinností mezi nesezdanými osobami. Nicméně se do právních předpisů promítá. Jako příklad bychom uvedli rozhodování soudu ve věci úpravy poměrů vůči nezletilým dětem po rozchodu nesezdaných rodičů.⁷⁰

Statisticky pozoruje navýšení počtu partnerských vztahů bez manželství a také zvýšení počtu narozených dětí mimo něj, a to od přelomových devadesátých let minulého století. Hlavní příčinu definuje Krebs⁷¹ v postupném oddělení sexuality od samotné reprodukce, která byla v dřívějších dobách právně vymezena manželstvím a zákonností. Dalším důvodem je zcela jistě směřování jedince na jeho individualitu a individualismus, což predikuje sníženou ochotu vstupovat do závazných svazků. Člověk příliš klade důraz na své potřeby a zájmy, není schopen účelně komunikovat, což vede ke konfliktům. Lidé se brání tomu, aby se sblížili s druhou osobou, vidí v tom určité omezení své individuality a také mnohdy předem očekávají nezdár a zklamání.

4.2 Soužití homosexuálů

Česká republika se od 1. července 2006, kdy nabyl účinnosti zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, zařadila mezi další evropské země, které si ve svém právním řádu ustanovily tuto variantu úpravy partnerství. Přijetím zákona došlo ke zrovnoprávnění heterosexuálních a homosexuálních osob tak, že obě skupiny mají nyní možnost volby, zdali chtějí žít ve svazku sezdáném či nesezdaném.⁷²

Můžeme konstatovat, že soužití homosexuálně orientovaných osob je formou netradičního soužití, která je nejvíce diskutovaná a pro mnohé silně kontroverzní. V zemích západní kultury se odhaduje podíl výskytu homosexuality u mužského

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2018 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

⁷¹ KREBS, V. *Sociální politika*. 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 69. ISBN 978-80-7357-585-4.

⁷² KOVÁŘOVÁ, D. *Právo a rodina č. 7/2006*. Praha: Linde, 2006. ISSN 1212-866-X.

pohlaví na 5–10 % a u žen cca 3–5 %. Údaje však nejsou pravděpodobně zcela vypovídající, jelikož mnoho osob svou odlišnou orientaci nepřiznává.⁷³

Příčinnost vzniku homosexuality, jak dále uvádí Sobotková, není zcela jasná. Většina odborných výzkumů potvrzuje součinnost vlivů biologických a vlivů psychosociálních.

V České republice a potažmo ve většině evropských zemí se homosexuální menšina aktivně zviditelňuje, dochází ke změně pohledu na ni, heterosexuální jedinci jsou opravdu tolerantnější než dříve, i když určité známky stigmatizace zde stále spatřujeme. Pokud pozorujeme pohled společnosti na samotné soužití homosexuálních partnerů, pak se stupeň tolerance skutečně navýšil. Jakmile se však dostaneme k představě homosexuálů jako rodičů, pak tolerance rychle opadne. Lidé svůj nesouhlas k rodičovství homosexuálů odůvodňují různým způsobem. Musíme konstatovat, že adopce dětí homosexuálními páry má ve společnosti také své přívržence, kteří preferují za všech okolností pobyt dítěte v rodině než v ústavu, i přesto, že o ně budou pečovat rodiče v „netradičním“ složení. Dosavadní odborné výzkumy zatím neprokázaly žádnou výraznou odlišnost či odchylku v rodičovském přístupu heterosexuálních a homosexuálních párů, včetně vlivu na budoucí sexuální orientaci a komplexní psychické zdraví. Jak dále Sobotková⁷⁴ upřesňuje, vždy musíme vycházet zejména z potřeb a přání dětí, pro které se odlišnost jejich rodičů může, ale také nemusí, stát dalším problémem na jejich nelehké cestě životem.

Soužití homosexuálních párů se tedy odehrává buď bez právního závazku, stejně jako u párů heterosexuálních, nebo v registrovaném partnerství. Pod pojmem homosexuální vztah si většina z nás představí, jakousi rozmařilost či touhu po výjimečnosti i v sexuální oblasti. Nicméně tyto vztahy se příliš neliší od vztahů klasických či tradičních. Homosexuální partneři prožívají také emoce, žárlivost, partnerské konflikty, radost i usmíření. Jejich sexuální orientace rovněž ovlivňuje jejich životní styl, volbu povolání a volnočasových aktivit, setkáváme se s nimi v mnoha oblastech společenského života.

⁷³ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 2.vyd. Praha: Portál, 2001, s. 64. ISBN 80-7178-559-8.

⁷⁴ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 2.vyd. Praha: Portál, 2001, s. 64. ISBN 80-7178-559-8.

4.3 Singles

Pokud podle posledních průzkumů k **singles** patří svým způsobem života cca 12 % mužů a 4 % žen v České republice, pak tento způsob života musíme respektovat a brát jej jako jeden ze způsobů soužití. Většinou se jedná o lidi s vysokoškolským diplomem. Je dlužno konstatovat, že pro některé je to móda, pro některé z nouze ctnost. Autoři jsou toho názoru, že minimální množství singles přiznává, že nemohou ke své osobě najít protějšek, spíše přijdou s výčtem výhod života singles a s postojem, že jim to takto vyhovuje a nechtějí nic měnit. **Singles** jsou jednoduše lidé, kteří žijí a bydlí sami, moderní samotáři. Tento fenomén se začal objevovat v západních zemích na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století. Nejedná se však v drtivé většině o nějaké opuštěné domácí nešťastníky. Dnešní singles jsou ekonomicky velmi aktivní a obvykle velmi dobře finančně zaopatření.⁷⁵

Sociolog Jandourek⁷⁶ specifikuje singles jako individua odmítající vstoupit do manželství nebo do trvalejšího vztahu, protože jim jednoduše život o samotě v mnoha ohledech vyhovuje. „*Motivací je především větší možnost věnovat se kariéře, osobním zálibám, vstupovat do více sexuálních vztahů. Druhou stránkou tohoto životního stylu jsou pocity osamocení a izolace.*“

Nárůst počtu singles ovlivňuje trh s nemovitostmi i trh s hypotékami. Když však single člověk přijde o práci, jeho účty za něj nikdo nezaplatí.

Podskupinou singles jsou tzv. **mingles**. Ti stálého partnera mají, ale mimo svou domácnost. S partnerem se pouze vídají, buď pravidelně, nebo dle nálady, avšak většinou tehdy, pokud oba chtějí. Společnou lásku jim tak nekazí žádné prozaické a ubíjející záležitosti, jako jsou špinavé ponožky, zvednuté prkénko nebo neumytý hrnek. Mingles potřebují svůj prostor a čas, nechtějí se až tak přizpůsobovat, ale zároveň nechtějí být úplně sami.⁷⁷

Proč se vlastně zabývat těmito dvěma skupinami, které vlastně ani soužití jako takové nepřipomínají? Protože se jedná o způsob, kterým žije stále více lidí, a proto

⁷⁵ Deník CZ. *Mladí samotáři v Česku. Proč jich přibývá?* [online]. [cit. 2018-10-30]. Dostupný z [www: https://www.denik.cz/z_domova/mladi-samotari-v-cesku-proc-jich-pribyva-20150730.html](https://www.denik.cz/z_domova/mladi-samotari-v-cesku-proc-jich-pribyva-20150730.html)

⁷⁶ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 287. ISBN 80-7178-535-0, s. 111.

⁷⁷ Deník CZ. *Mladí samotáři v Česku. Proč jich přibývá?* [online]. [cit. 2018-10-30]. Dostupný z [www: https://www.denik.cz/z_domova/mladi-samotari-v-cesku-proc-jich-pribyva-20150730.html](https://www.denik.cz/z_domova/mladi-samotari-v-cesku-proc-jich-pribyva-20150730.html)

s ním musíme počítat a reagovat na něj. Nejde o několik podivínů žijících na okraji společnosti. Pokud má práce pojednávat o krizi rodiny, pak fenomén singles s tímto velmi úzce souvisí. Roste touha mladé generace po postavení a společenské prestiži, po zážitcích a bohatém životě a při budování těchto atributů jsou děti překážkou stejně jako dlouhodobé vztahy. Psycholožka Remešová však uvádí: „*Ze své praxe mohu uvést řadu případů dlouholetých singles, ovšem fakt, že mě navštěvují, jasně naznačuje, že také nejsou tak úplně se stavem věcí spokojeni. Někdy se cítí být stigmatizováni, okolí se na ně dívá například jako na homosexuály, nebo si třeba už přeji zakotvit, jenže v pětatřiceti to jde obtížněji než ve dvaceti.*“⁷⁸

Problematiku singles asi můžeme uzavřít konstatováním, že asi nikdo nechce být sám do konce života. Každý single by měl asi zvážit, co vlastně od života očekává, jak si jej chce zařídit, jaké má plány a zásady. Na příjemný svobodný život bez větší odpovědnosti a závazků se dá zcela jistě rychle zvyknout, proto návrat do reality a uvědomění si svých změněných životních plánů nemusí být zrovna snadný. Nemůžeme opomenout zjištěná data, že lidé dlouhodobě žijící sami jsou častěji nemocní a častěji trpí psychickými nemocemi. Je to skutečnost potvrzující lidskou existencí ověřený fakt těžké únosnosti osamělého života.⁷⁹

⁷⁸ Novinky.cz. *Stále více mladých lidí touží být single – svobodní a nezávislí.* [online]. [cit. 2018-11-02]. Dostupný z www: <https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/142914-stale-vice-mladych-lidi-touzi-byt-single-svobodni-a-nezavisli.html>

⁷⁹ Novinky.cz. *Stále více mladých lidí touží být single – svobodní a nezávislí.* [online]. [cit. 2018-11-02]. Dostupný z www: <https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/142914-stale-vice-mladych-lidi-touzi-byt-single-svobodni-a-nezavisli.html>

PRAKTICKÁ ČÁST

5 TOLERANCE NETRADIČNÍCH FOREM SOUŽITÍ

V této části budeme specifikovat výzkumný problém, definujeme si cíl, popíšeme teoretická východiska a kritéria zkoumání. V návaznosti na stanovení cíle zkoumání sestavíme výzkumné otázky. Provedeme specifikaci metody, určíme si vzorek zkoumání a způsob sběru samotných dat. Jakmile budeme mít data získána, podrobíme je analýze. Analýza dat nám poskytne informace o jejich charakteru, na základě čehož provedeme interpretaci. Velmi důležitým krokem je naplánování výzkumu. Vybereme zkoumané objekty, určíme si, kdy a jakým způsobem je oslovíme, co chceme vlastně zjistit. Zvolíme si, jak je uvedeno výše, metodu sběru dat a pokusíme se určit délku času, který budeme pro zkoumání potřebovat.⁸⁰

5.1 Definice problému

Problém spatřujeme v tom, že se máme v úmyslu zaměřit nad fenoménem krize manželství a rodiny a v souvislosti s ním návazně podrobit zkoumání postoje k netradičním formám soužití, které právě z transformace manželství a rodiny vycházejí. Netradiční formy soužití ve společnosti existují, vidíme jejich rozmach v celoevropském kontextu. Společnost má k těmto formám určité postoje, jsou podrobovány kritice, jsou brány jako akceptovatelné či dokonce chváleny jako progresivní, nové a nezatížené klasickými problémy. Mohu tedy konstatovat, že stanoviska společnosti jsou poměrně kontroverzní a nedeklarují v pohledu jednotnost či alespoň přiblížení se k ní. Vybraný výzkumný problém je odvozen z pozorování sociální reality, z jejího prostředí, proto může přinášet rozmanitost sociálních konceptů.⁸¹

⁸⁰ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 2.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

⁸¹ BAUM, D. a GOJOVÁ, A. *Výzkumné metody v sociální práci*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2014. ISBN 978-80-7464-390-3.

5.2 Definice výzkumných otázek

Smyslem výzkumné otázky by mělo být zúžení, specifikování či zostření výzkumu tak, abychom dosáhli stanoveného cíle a zároveň se pokusili ukázat směr, kterým by se mělo zkoumání ubírat.⁸²

S ohledem na formulovaný cíl a zkoumaný problém, který jsme si určili, jsme si stanovili následující **hlavní výzkumnou otázku**: Tolerují současné rodiny netradiční formy soužití, nebo spíše preferují, dle svých životních postojů a názoru, tradiční soužití a rodičovství v manželském svazku?

Díličí výzkumná otázka č. 1: Preferují dotazovaní respondenti netradiční formy soužití a v čem vidí jejich výhody pro kvalitu partnerského vztahu?

Díličí výzkumná otázka č. 2: Upřednostňují dotazovaní respondenti tradiční formu vztahu v podobě manželství, a to ať už ve vlastním životě či názorově?

5.3 Volba metod a celkového přístupu

Kvalitativní výzkum

Gavora rozlišuje dvě strategie výzkumu, a to kvantitativní a kvalitativní. Kvalitativní výzkum popisuje jako protiklad kvantitativního výzkumu.⁸³

Někteří lidé zabývající se metodologií tvrdí, že kvalitativní výzkum doplňuje výzkum kvantitativní. Jiní tvrdí, že kvalitativní a kvantitativní výzkum se od sebe zcela liší.

Kvalitativní výzkum se provádí přímo v terénu. Při sběru dat můžeme pozměnit výzkumné otázky nebo je lépe definovat.

Hendl⁸⁴ rozděluje kvalitativní výzkum do těchto přístupů:

- případová studie,
- etnografický přístup,

⁸² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 2.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-0402.

⁸³ GAVORA P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Padio, 2000, s.142. ISBN 80-85931-79-6.

⁸⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 2.vyd. Praha: Portál, 2005. s. 49–50. ISBN 80-7367-040-2.

- zakotvená teorie,
- fenomenologický výzkum.

Na základě stanovení problému, který chceme zkoumat, jsme se rozhodli, že použijeme pro výzkum nenumerné šetření. Obsahuje práci se slovy a textem, což je základní prvek odlišující kvantitativní a kvalitativní šetření. „*Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem (účastníky) výzkumu. Záměrem výzkumníka je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.*“⁸⁵

Jak dále upřesňují autoři, důležitou součástí uvedeného typu výzkumu je působení **subjektivity badatele**. Badatel přináší do výzkumu subjektivní přístup a uchopení zkoumané skutečnosti. V podstatě si sám konstruuje problém v kontextu se sociální realitou, a ten podrobuje zkoumání vlastní metodou.

5.3.1 Interview tedy rozhovor

Jako metodu pro náš výzkum jsme zvolili interview neboli rozhovor. Jak Gavora uvádí, „*Slovo interview je anglického původu a skládá se ze dvou částí. Inter znamená ‚mezi‘ a view znamená ‚názor‘ nebo ‚pohled‘. Název naznačuje, že jde o interpersonální kontakt. Nejčastěji se jedná o osobní kontakt tváří v tvář, i když někdy se používá i telefonické interview.*“⁸⁶

⁸⁵ ŠVAŘÍČEK, R. a ŠEĎOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, s. 13.

⁸⁶ GAVORA P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Padio, 2000, s.100. ISBN 80-85931-79-6.

Popis interview

Gavora uvádí, že je vhodné při rozhovoru být o samotě, aby rozhovor nebyl ničím narušován. V případě, že si rozhovor nenahráváme na magnetofon, ale zapisujeme ho, můžeme si přizvat pomocníka.⁸⁷

5.4 Rozhodnutí o vzorku zkoumání a způsobu zpracování dat

Rozhodování o výběru vzorku zkoumání je přirozeně přímo odvozeno od specifikace výzkumného problému a nastolení výzkumných otázek. Výzkum se vždy určitým směrem vyvíjí, proto může být vzorek zkoumání v jeho průběhu rozšiřován, zužován či redefinován. Badatel se zamýšlí nad tím, kdo či jaká jiná další skupina by mohla přinést do výzkumu nová zjištění či dosud neuvedená relevantní data. Vzorek však musí být předem determinován, protože badatel musí mít na zřeteli zachování strukturních faktorů. Výzkumný vzorek je specifikován svou daností, máme tedy na mysli tzv. **kompletní sběr**, protože vzorek samotný tvoří veškeré informace a data, která jsme od něj získali. Při rozhovorech musíme počítat i s tím, že na některé otázky odpovědi nezískáme, resp. odpověď bude odmítnuta.⁸⁸

Rozhodli jsme se zaměřit na čtyři rodiny, respektive rodinné jednotky, které se od sebe odlišují. Budeme se formou standardizovaného rozhovoru dotazovat pouze dospělých členů rodiny. S ohledem na charakter otázek jsme určili vzorek zkoumání ze svého okolí. Abychom docílili co nejvyššího stupně věrohodnosti a upřímnosti názorů členů rodin, bylo nutné, aby sami členové disponovali určitou úrovní důvěry vůči nám.

Během posledního kalendářního měsíce jsme prováděli rozhovor se čtyřmi rodinami ze svého okolí, tzn. že členové rodin nás předem znali. Nesetkali jsme se s odmítnutím rozhovoru. Průběh a délka rozhovoru záležela na respondentech a momentální situaci, ve které se rodina nacházela (určitá denní hodina a s tím spojené činnosti rodiny). Lze konstatovat, že průměrná délka rozhovoru o daném problému byla jedna hodina. Rozhovory probíhaly vždy v domácím prostředí dotazované rodiny. Pro naše dotazování bylo zajištěno soukromé a klidné prostředí.

⁸⁷GAVORA P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Padio, 2000, s.114. ISBN 80-85931-79-6.

⁸⁸ŠVARÍČEK, R. a ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Při získávání dat jsme dbali dodržování ustanovení nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

V rámci **primární interpretace** se budeme současně s procesem analýzy držet prostých dat, která budou zjištěna v rámci rozhovoru. V procesu **sekundární interpretace**, tedy v průběhu konkrétního psaní, se budeme opakovaně zamýšlet nad svými zjištěními, a to na základě různých úhlů pohledu. Pokud máme jmenovitě zmínit náš plánovaný postup, pak se budeme zamýšlet nad tím, **co** získaná data mohou znamenat, **v čem** tkví jejich vypovídací hodnota a zejména **proč** bylo tímto způsobem odpovídáno. Nad tématem budeme **diskutovat**, a to v souvislosti s odbornými zjištěními, tzn. že se budeme vracet k již zmíněným a popsáním teoretickým poznatkům a pokusíme se je dát do kontextu se získanými daty. Nezbytnou součástí diskuze je, pokud možno, co nejobjektivnější zhodnocení hodnověrnosti a upotřebitelnosti výsledků s výhledem dalších možností zkoumání, které můžeme jako badatelé naznačit.⁸⁹

5.4.1 Charakteristika vzorku zkoumání

Je možno říci, že autorka práce disponuje poměrně širokým okruhem známých, a ani její vlastní rodina není nejmenší. Rozhodnutí o oslovení konkrétní rodiny za účelem získání informací jsme věnovali několik hodin přemýšlení, v čemž se právě projevuje subjektivita přínosu k danému výzkumu. Cílem bylo dosažení různorodosti ve výběru, protože dle subjektivního názoru autorky práce tak odpovědi mohou přinést zajímavé výsledky.

Vzorek zkoumání:

- Rodina č. 1 – žijící v rodinném domku o dvou bytových jednotkách, sestávající z prarodičů (věk 66 let muž a 65 let žena), jejich dcery (35 let) a zetě (37 let) a dvou vnoučat – vnučka (10 let) a vnuk (8 let). Prarodiče jsou starobními důchodci, dcera a zeť jsou zaměstnání.

⁸⁹ ŠVARÍČEK, R. a ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 13. ISBN 978-80-7367-313-0.

- Rodina č. 2 – žijící v bytě o velikosti 2+1. Manžel-otec (47 let) a jeho manželka (42 let) mají dvě zletilé děti, z nichž jedno bydlí s nimi – syn (20 let), studující. Dcera (22 let) bydlí mimo domácnost s přítelem. Ta se dozvěděla o našem výzkumu, a jelikož se cítí stále plnohodnotně členem rodiny, zúčastnila se jej také. Při setkání totiž uvedla, že „*to s přítelem vlastně zkoušejí a třeba se někdy vrátí domů, že se ještě uvidí.*“ Kromě studujícího syna všichni dospělí pracují.
- Rodina č. 3 – muž ve věku 52 let a 34letá partnerka. Muž má zletilého syna bydlícího mimo původní rodinu. Děti v tomto partnerství spolu nemají. Žijí ve třípokojovém bytě, jsou zaměstnaní. Ve svazku jsou šest let.
- Rodina č. 4 – Rozvedená žena (věk 30 let), samoživitelka, se dvěma nezletilými dětmi. Byla dvanáct let vdaná, od jejích osmnácti let. Děti (chlapci) jsou v současné době ve věku 7 a 4 roky. Matka je zaměstnána na hlavní pracovní poměr, žije s dětmi v nájemním bytě o velikosti 2+1. Děti se s otcem pravidelně vídají.

5.5 Otázky pro rozhovor

S ohledem na stanovený cíl, výzkumné otázky a formulovaný problém jsme si stanovili otázky, které jsme následně kladli během rozhovoru s uvedenými rodinami.

- 1) Považujete manželství za přežitek, a pokud ano, tak proč?
- 2) V čem spatřujete pozitiva a negativa manželství?
- 3) Myslíte si, že by partneři spolu měli žít před svatbou ve společné domácnosti? Pokud ano, jak dlouho?
- 4) Jaký druh partnerského soužití považujete za optimální?
- 5) Máte za to, že v nesezdaném soužití hrozí větší partnerská nestabilita či tendence k rozchodu než v manželství?
- 6) Jste zastánci tradiční dělby práce mezi mužem a ženou v domácnosti a péči o děti?
- 7) Máte za to, že dítě určitým způsobem strádá či mu chybí druhá rodičovská osobnost v případě, že žije pouze s jedním rodičem?

- 8) Je dle Vašeho názoru nezbytné uzavřít manželství před nebo co nejdříve po narození dítěte?
- 9) Jaký je Váš vztah k homosexuálům?
- 10) Souhlasili byste s adopcí dětí homosexuálními páry?

5.5.1 Rozhovor v rodině č. 1

Rozhovor byl prováděn v přirozeném domácím prostředí. Nejdříve jsme se dotazovali dcery a zetě, rozhovor s rodiči dcery byl prováděn zvlášť.

Muž má úplné střední vzdělání, žena také. Byly jim předem předloženy otázky pro rozhovor, stejně jako jejich rodičům. Při rozhovoru byli přítomni oba.

Muž (37 let) při rozhovoru odpověděl: *„Já bych tedy odpověděl nejdříve na poslední otázky. Homosexuální páry toleruji, chápu, že ve většině případů za to nemohou. Někdy myslím jenom experimentují. Nevadí mi registrované partnerství, nicméně nesouhlasím s adopcí dětí. Ženy lesbičky si to sice pořeší po svém, ale stejně jsem toho názoru, že tato rodinná sestava není přirozená a má na děti nedobry vliv, i když partneři stejného pohlaví třeba mají harmonické soužití. Navíc je dítě mnohdy vystaveno nevhodným poznámkám okolí. Jinak já se ženou jsme spolu žili rok před manželstvím a prospělo nám to, začali jsme se tolerovat a spolupracovat, proto s tím souhlasím. Manželství mi přišlo jako spontánní vyústění, byli jsme na to připraveni. Pokud si lidé v páru sednou, má manželství spíše pozitiva – klidné soužití, jistoty, oporu. Vím, že to může být i v nesezdaném soužití, ale přijde mi to jako projev nedůvěry, kdy si ponechávám otevřené dvířka, když by se mi něco nelíbilo. Manželství nepovažuji za přežitek, lidé se stále berou, i když se pak polovina z nich rozvádí. Ale to už je jiná kapitola. Optimální druh soužití – je to opravdu naprosto individuální věc, pár od páru, v tomto nevím. Jsem částečně zastáncem tradiční dělby, ale jen v tom případě, že to druhého nadměrně nezatěžuje a pokud jsou schopni se navzájem plně zastat, celé by to mělo stát na dobrovolnosti. Pokud bych to téma mohl shrnout, dítě by mělo vyrůstat s matkou i s otcem, když dítě si plně neuvědomuje, jestli jsou nebo nejsou rodiče svoji, hlavně když tam jsou oba.“*

Žena (35 let) sdělila: *„S manželem jsme manželé jedenáct let, je to už nějaká doba. Byly těžší období, měli jsme docela vážně nemocné dítě, všechno muselo jít stranou. Brát jsme se tzv. nemuseli, zkusili jsme tedy spolu žít. Byly konflikty a hádky,*

ale stále jsme chtěli spolu zůstat a myslím, že jsme hledali řešení uvnitř, nikoliv útekem mimo vztah. Cítili jsme, že se k sobě stejně hodíme. Jsem ráda, že jsem vdaná, že jsme si stanovili mantinely. Když plníme povinnosti podle dohody, máme pak i víc času na sebe. Myslím, že v rodině má být máma a táta, každý dává děcku něco jiného do života. Pokud se lidi tolerují a chtějí spolu být, nemusí být nutně svoji, stejně, pokud mají dítě, je to pevnější svazek než manželství. Tradiční dělba práce – tak já určitě častěji myju kupř. nádobí než manžel, on však více pracuje na zahradě, prostě se domluvíme, to je celé, tradice v tomto není důležitá, někdy může být žena technický typ a muž může rád vařit. Manželství nepovažuji za přežitek, je to nejhlubší projev lásky a náklonnosti, protože dva úplně cizí lidé chtějí být spolu určitým způsobem svázáni, což je opravdu silné. Co se týče pozitiv a negativ, dovoluji si v tomto souhlasit s manželem. Uzavřít manželství nutně kvůli dětí není nezbytné, oni hlavně chtějí pohodu doma, rodiče jsou stejně oba v rodném listě a mají stejná práva. K homosexuálům mám neutrální vztah, ani vlastně teď žádného neznám. Tak nějak vnitřně cítím, že homosexuálové by neměli mít možnost adoptovat děti.“

Posléze jsme se dostavili za prarodiči z matčiny strany, kteří také odpovídali spolu, resp. nejdříve paní. Žena je vyučena, muž rovněž, celý život pracovali, jsou ve starobním důchodu.

Žena (65 let): „Já si myslím, že tyto věci okolo manželství se zbytečně mnoho propírají. Zatím lidé nevymysleli pro soužití a výchovu dětí nic lepšího než manželství nebo přinejmenším nesezdané soužití, ale muže a ženy. Homosexuály neodsuzuji, i když se hodně zviditelňují. Neberu jim to, ale stále tvrdím, že to není zcela v pořádku, ale pouze s ohledem na adopci nebo pěstounství. Víím, že děti jsou v ústavěch, ale nemůžu to brát tak, že dítě z ústavu může být vždy rádo, že jde do rodiny, a to za každou cenu. K manželství jako takovému jsem se vyjádřila. Vždy jsou v něm problémy, protože prochází určitým vývojem, ale děje se také spousta hezkého, přichází krásné chvíle, které ty zlé nahradí. Dříve jsme nemohli bydlet většinou před svatbou se snoubencem, ale já to považuji za velmi užitečné. Rozvod je v současné době tak jednoduchý, že nestabilita vztahů je stejná v manželství i bez něj, to s tím nic nemá. Samozřejmě ideální je, celá historie lidstva to dokazuje, když dítě vyrůstá s oběma rodiči, pokud je to jen trošku možné. Dělba práce by měla být na dohodě, v závislosti na čase a schopnostech každého, nemělo by se na ní rigidně lpět. Nezbytné uzavírat manželství asi není, postoj

k manželství se změnil, lidé chtějí žít singles, cestovat, dělat kariéru, odkládají rodičovství. Všechno je teď jiné, každý si chce užívat. Ale pokud mohu pozorovat ve svém okolí, stejně se pak většina z nich vrátí k té myšlence, že se chtějí usadit a mít děti. Někdy však bohužel není s kým anebo je pozdě. To si však předtím neuvědomují.“

Muž (66 let): „Dle mého názoru se lidem daří velmi dobře, alespoň tady v Evropě, chtějí prožít aktivně a dle svých představ každý den, hlavně si užít. Do toho se manželství a povinnosti s tím moc nehodí. Děti už vůbec ne. Lítají po celém světě, pak stejně zjistí, že dítě okolo čtyřicítky chtějí, a ono už to nejde. Pak jsou singles, nic jiného jim nezbyvá. Homosexuály bych neodsuzoval, ale nemusím vidět jakékoliv jejich projevy nebo to jen o nich vědět. Nesouhlasím s adoptí dětí jimi, nedokážu si sám představit pro sebe dva tatka nebo dvě mamky, absolutně ne. Lidé, kteří spolu chtějí být, by si to měli zkusit nanečisto, nemusí se třeba pak brát, hlavně pokud spolu vyjdou a tolerují se. Není to nezbytné, nicméně já osobně jsem ze staré školy a tvrdím sám za sebe, že chlap se má vyblbnout a pak se oženit a řádně se starat o rodinu. Je to jeho úkol. Život na psí knížku nemusí být nestabilní, znám kolem sebe hodně párů, co vydržely. Je to pár od páru. Jinak dělba práce dle domluvy, času a dovedností, vždyť už nemusíme doma tak těžce pracovat jako naši rodiče, je spousta techniky, která pomáhá, obchod je na každém kroku, stejně jako různé služby. V manželství si myslím pozitiva převládají, ale je to spíše o těch pocitech o tom, nedokážu přesně říci jaké, já to tak cítím.“

5.5.2 Rozhovor v rodině č. 2

Rozhovor byl proveden s manželem (47 let), jeho manželskou (42 let) a zletilou dcerou (22 let). Chtěli navzájem slyšet své názory, proto byli zúčastněni společně. Původně jsme měli v úmyslu zahrnout do rozhovoru i zletilého syna (20 let), ale byl v té době na studijním pobytu. Dcera je zaměstnána, studuje dálkově vysokou školu, otec i matka jsou vysokoškolsky vzdělaní, jsou zaměstnáni.

Muž-manžel – při rozhovoru sdělil: *„Dám prostor hlavně tady holkám, ty jsou přes ty vztahové věci víc. Pokud člověk opravdu nešlápne vedle, není trvalý vztah špatný. A že se stvrdí na papíru? Proč ne, rozvést se můžu vždycky, ale otcem zůstávám do smrti. Lidi bez manželství mají spolu třeba tři, čtyři děti, ale tvrdí, že se nechtějí vázat, a to už jsou svázaní jako hrom. Divím se, že jim to nedochází. Netvrdím, že jsme neměli krizi a že jsme neuvažovali o rozvodu, ale jsem rád, že jsme to ustáli. Teď se*

budeme společně těšit na vnoučata atd., má to celé smysl. Manželství je možná trochu přežitok, doba se šíleně změnila, ale není to nic hrozného. Nesezdané soužití může být stejně dobré nebo špatné jako manželství, výchova dětí taky, a pokud chci někoho opustit nebo podvádět, tak je jedno, jestli mám papír. Tradiční dělba práce měla smysl kdysi, teď je všechno tak propojené mezi mužem a ženou, že fakt každý dělá všechno, mě to taky nevadilo, i když jsem hudoval. Pozitiva a negativa – stejné jako u družského vztahu, pokud natrefím na špatnou osobu k sobě, negativa převažují, nesouvisí to s manželstvím. Jsem ale určitě toho názoru, že děti by měli vychovávat heterosexuálové, ač homosexuály toleruji a jsem rád, že mohou mít registrované partnerství. A taky si myslím, že dítěti něco chybí, když žije pouze s jedním rodičem, bývá dobré, když tam bývá k němu aspoň dědeček nebo babička jako vzor.“

Dcera (22 let): „Já s přítelem žiji v podnájmu cca půl roku, chci to takhle nejdřív vyzkoušet. Vše je teď u nás hodně o kompromisech, ale mám ho moc ráda a dokážu si představit i svatbu s ním. Nejsem proti manželství, asi proto, že našim to vyšlo. Vše je hlavně o vztahu, empatii, toleranci, není důležité, zdali jsou lidé manželé, nemá to vliv ani na stabilitu vztahu nebo kvalitu péče o děti. Pozitiva a negativa – zatím nevím. Není podle mě optimální druh vztahu, v tomto nelze paušalizovat, každý člověk je jiný. Tradiční dělba práce dodržena být nemusí, to myslím už ani nejde, hlavně by se každý z nich měl co nejvíce věnovat dětem, dětství je moc krátké. Kvůli dětem dle mého názoru není nutné uzavírat manželství, ale ani to nevádí. Jsem ráda, že mám oba rodiče, jiný stav si ani nedokážu představit. Mám mezi kamarády dva homosexuály, žijí spolu, děti nechtějí, cestují. Asi proto, že jsem vyrostla v klasické rodině, si nedokážu představit, že by mě vychovávali dva muži nebo ženy, proto s adopcí nesouhlasím.“

Žena-manželka (42 let): „Oba tady mluvili jako knihy, ale dá se říci, že se s nimi ztotožňuju. V bodech – manželství není špatný podnik, ale musí se ledacos přeskákat, ale to i v družském svazku. Lidi by si to měli zkusit a buď jít, nebo nejít do svatby. Dobře se starat o děcka, vycházet si vstříc, a to i v dělbě práce. Každý den není posvácení a jsou těžké chvíle. Pokud je někdo nestabilní, nepomůže mu ani manželství. Děti by měli vychovávat dva lidé, a to různého pohlaví, v opačném případě mi to přijde nenormální a ovlivňující dítě v jeho životě. Pozitiva negativa jsou si rovny. Optimální úplně není nic, protože lidi jsou komplikovaní, ovlivnění dobou, takže můžeme být rádi, pokud vyjde jakékoliv soužití a není už tak důležité, jestli je tam manželství.“

5.5.3 Rozhovor v rodině č. 3

V tomto případě jsme nejdříve hovořili se ženou (34 let), která žije v nesezdaném soužití s partnerem (52 let) šest let. Je vyučena, muž má vysokoškolské vzdělání, oba pracují.

Žena uvedla: *„Se svým mužem bydlím ve společné domácnosti cca pět let. On je rozvedený, má dospělé dítě, které s námi nebydlí. Tento typ soužití mi vyhovuje. Máme dostatek finančních prostředků, spoustu volnočasových aktivit, cestujeme, chodíme za kulturou. Nijak se nesnažím, abych se vdávala, nevím, jak bych zareagovala na žádost o ruku. Nemáme to tak nastavené, není to naše priorita. Je nám spolu dobře, dokážeme se na všem domluvit. Přesto si myslím, že manželství není přežitek, i když ho stavím na roveň družskému vztahu. Družský vztah nemusí být nutně z podstaty nestabilní, záleží na těch lidech. Vdaná jsem nebyla, pozitiva a negativa nedokážu posoudit. Myslím, že by partneři měli zkusit spolu předem žít, a třeba s tím vůbec neváhat a brzy se sestěhovat, vše se ukáže rychleji. Není to přece nic závazného. Co se týče domácích povinností, nemáme systém, každý udělá to, co vidí jako nutné, nakupujeme často spolu. Co se týče dětí, popravdě odpovídám, že zatím nevím. Můj způsob života se mi líbí, ale třeba se to ve mně změní, moc jsme to doposud neřešili, užíváme života. Souhlasím však s tím, aby děti vychovávali oba, je to jedno v jakém svazku, není nutné uzavírat manželství. K homosexuálům mám vztah jako k ostatním lidem, měli by mít právo vychovávat děti, proč by měli být ochuzeni o tu možnost jen proto, že mají jinou orientaci, v mnoha případech by byli lepší rodiče než heterosexuálové.“*

Po hodině přichází muž a odpovídá, o samotě, bez partnerky: *„Ač mé manželství dopadlo rozvodem, přece jen nebyly jen špatné chvíle, a navíc máme spolu skvělého syna. Mělo to tak být, asi jsme se k sobě nehodili. Asi určitě. Přesto jsem na instituci manželství zcela nezanevřel, i když nyní upřednostňuji nesezdané soužití. V podstatě je to ale stejné, v dobrém družském vztahu se chováme vzájemně jako v dobrém manželství, není to žádný holubník, je to dlouhodobý vztah. Nesezdané soužití nemůže a priori znamenat větší nestabilitu a tendenci k rozchodům jen kvůli sobě samému. Zejména pokud jsou tam děti. Pozitiva a negativa manželství neexistují, stále se to mění a vyvíjí, nelze je vyjmenovat, jednou převažuje to, podruhé ono. Souhlasím se*

společným soužitím alespoň rok před svatbou, kdybych to udělal, třeba by to dopadlo jinak. Optimální druh soužití nedokážu definovat. Dělná práce bývá velkým problémem, avšak je to o domluvě, nemusí být tradiční, nejsem toho zastáncem. Mám ruce a udělám, co je potřeba, není to žádná těžká práce přece. Manželství tedy podle mě nezbytné není, ale ani není nepředstavitelné. Co je však pro mě těžko akceptovatelné, je výchova dětí homosexuálními páry, nemám rád věci nepřírozené nebo ty, co se dělají na sílu proti přirozenosti.“

5.5.4 Rozhovor v rodině č. 4

Žena matka (30 let) se mnou hovořila o samotě. Má úplné střední vzdělání, je zaměstnána.

Uvedla při rozhovoru: *„Já nemám příliš kladný vztah k manželství, byla jsem hodně zamilovaná, tomu člověku jsem věřila, bylo mi osmnáct. Ted' jsem ráda, že jsme se v klidu rozvedli. Možná, že se můj názor změní, ale ted' smysl manželství nevidím, kdybych někoho potkala, tak bych si ho hned tak nevzala, ani za několik let. Já jsem natrefila na nevhodného člověka, proto nemohu zdravě posoudit negativa a pozitiva, jsem ovlivněna situací. V této chvíli přinejmenším stavím na roveň manželství i družský vztah, je to o lidech, ne o formě, odejít se dá z obojího. Tvrdím, že děti by měli vychovávat oba rodiče, já to mám ted' komplikované, otec se s dětmi vídá o víkendu, co čtrnáct dnů, což pro chlapce není dostačující, ale on víc nechce. Možná právě, kdybychom spolu žili před svatbou, dopadlo by vše jinak, proto s tím souhlasím, je to smysluplné a užitečné. K dělné práci se mohu vyjádřit v tom smyslu, že jsem doma a s dětmi dělala vše sama, manžel budoval kariéru. Zvládla jsem to, ale jsem stále vyčerpaná. Rodiče by se měli domluvit a přiblížit se spravedlivému podělení se. Co se týče homosexuálů, ti mi nevadí vůbec, jednoho znám a je skvělý a hodný. Jsem ráda, že se mohou vzít. S tou adopcí nevím, ale asi ne, přijde mi to přes hranu, je to už moc.“*

5.6 Analýza a interpretace výsledků

Během rozhovorů jsme získali relevantní data, která nyní budeme analyzovat a následně interpretovat ve vztahu k výzkumným otázkám a potažmo k výzkumnému problému a cíli práce.

Tabulka 1: Charakteristika věku respondentů

Věk	Počet respondentů
do 25 let	1
26–35 let	3
36–45 let	2
46–55 let	2
56 a více	2
Celkem	10

Zdroj⁹⁰

Lze konstatovat, že se nám podařilo získat informace od respondentů v širokém věkovém rozpětí od 22 do 66 let, což předpokládá získání relevantních dat s ohledem na charakter výzkumného problému. Téma rodinného soužití není součástí pouze úzkého životního období, prolíná se celým životem každého z nás, kdy lze navíc dobře předpokládat, že názory a postoje se konstantně mění.

Rozhovorů se zúčastnili čtyři muži a šest žen, tudíž lze konstatovat, že podíl obou pohlaví ve výzkumu je téměř totožný.

Co se týká úrovně dosaženého vzdělání, pak tři respondenti jsou vyučeni, čtyři mají úplné středoškolské vzdělání a tři vzdělání vysokoškolské. Zde můžeme také deklarovat, že se podařilo získat odpovědi od respondentů se vzděláním napříč všemi úrovněmi, s výjimkou vzdělání základního.

⁹⁰ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

Otázka: Považujete manželství za přežitek, a pokud ano, tak proč?

Tabulka 2: Manželství přežitkem

	Ano	Ne	Nevím
Muži	1	3	
Ženy		6	

Zdroj⁹¹

Komentář k tabulce č. 2: Bylo zjištěno, že ani jedna z respondentek nepovažuje manželství za přežitek. Krátce rozvedená respondentka nyní přiznává velké ovlivnění svým rozvodem, nicméně není zcela proti manželství. V případě mužů jsou tři muži ze čtyř stejného názoru jako ženy, jeden z mužů tvrdí, že „*manželství je tak trošku přežitek.*“

Otázka: V čem spatřujete pozitiva a negativa manželství?

Tabulka 3: Pozitiva a negativa manželství

	Spíše pozitiva	Spíše negativa	Nevím	Stejně
Muži	2			2
Ženy	2		3	1

Zdroj⁹²

Komentář k tabulce č. 3: Dva muži a dvě ženy vidí v manželství spíše ta pozitiva – zejména klidné soužití, jistotu, oporu, přítomnost milovaného člověka, výchovu dětí. Dvě ženy nebyly provdány, proto odmítají toto posoudit. Celkově tři z respondentů postavili negativa a pozitiva sobě na roveň. K této otázce respondenti dodávají, že výskyt pozitiv a negativ je velmi proměnný, nesouvisí tak úplně pouze s manželstvím, spíše by bylo dobré hovořit o negativech a pozitivěch dlouhodobých vztahů obecně.

⁹¹ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

⁹² Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

Otázka: Myslíte si, že by partneři spolu měli žít před svatbou ve společné domácnosti? Pokud ano, jak dlouho?

Tabulka 4: Spolužití před svatbou

	Ano	Ne	Nevím
Muži	4		
Ženy	6		

Zdroj⁹³

Komentář k tabulce č. 4: Otázka na užitečnost soužití na zkoušku před svatbou byla odpovězena poměrně jednoznačně – všichni respondenti obojího pohlaví to považují za vhodné a smysluplné. Co se týče doby, byla jedenkrát uvedena doba jednoho roku.

Otázka: Jaký druh partnerského soužití považujete za optimální?

Tabulka 5: Optimální druh soužití

	Manželství	Nesezdané soužití	Dle individuality páru
Muži			4
Ženy	1	1	4

Zdroj⁹⁴

Komentář k tabulce č. 5: Všichni dotazovaní uvedli, že stanovit optimální vztah je velmi komplikované. Osm z nich (všichni muži a čtyři ženy) uvedlo, že optimálnost formy soužití se odvíjí od individuality každého páru, odmítli paušalizovat. Nedávno rozvedená mladá žena aktuálně preferuje nesezdané soužití a jedna z žen považuje za optimální formu soužití právě manželství.

⁹³ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

⁹⁴ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

Otázka: Máte za to, že v nesezdaném soužití hrozí větší partnerská nestabilita či tendence k rozchodu než v manželství?

Tabulka 6: Partnerská nestabilita

	Ano	Ne	Nevím
Muži		2	2
Ženy		5	1

Zdroj⁹⁵

Komentář k tabulce č. 6: Respondenti buďto nedokáží specifikovat, zdali v nesezdaném soužití hrozí větší nestabilita vztahu než v manželství nebo si myslí, že nikoliv. Akcentují odpovědnost lidí ve vztahu, jejich ochotu na něm pracovat a zůstat v něm i přes překážky, což nutně nemusí souviset s oddacím listem. Zejména, pokud se ze vztahu narodily děti.

Otázka: Jste zastánci tradiční dělby práce mezi mužem a ženou v domácnosti a péči o děti?

Tabulka 7: Dělbá práce a péče o dítě

	Ano	Ne	Pouze do určité míry
Muži		3	1
Ženy		4	2

Zdroj⁹⁶

Komentář k tabulce č. 7: Respondenti reflektují změny v rodinném soužití, tedy i transformaci dělby práce mezi partnery a rodiči. Uvádějí velkou propojenost mezi mužským a ženským světem, upozorňují na mnohá ulehčení při práci, jsou ochotni se domlouvat a vycházet si vstřícně tak, aby práce nezůstala jenom na jednom z nich. Pokud připouštějí tradiční dělbu práce do určité míry, pak s tou podmínkou, že druhý je dokáže v případě potřeby zastat či se dohodnou na aktuální změně.

⁹⁵ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

⁹⁶ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

Otázka: Máte za to, že dítě určitým způsobem strádá či mu chybí druhá rodičovská osobnost v případě, že žije pouze s jedním rodičem?

Tabulka 8: Strádání dítěte v neúplné rodině

	Ano	Ne	Nevím
Muži	4		
Ženy	6		

Zdroj⁹⁷

Komentář k tabulce č. 8: Zde jsou stanoviska respondentů zcela jednoznačná. Všichni uvádějí, že na osobnost dítěte má vliv, zdali vyrůstá pouze s jedním rodičem. V rozhovorech připouštějí, že v té chvíli není důležité, zdali pečují rodiče sezdaní či nesezdaní, důležité je, že o dítě pečují oba společně.

Otázka: Je dle Vašeho názoru nezbytně nutné uzavřít manželství před nebo co nejdříve po narození dítěte?

Tabulka 9: Nutnost uzavřít manželství

	Ano	Ne	Nevím
Muži	4		
Ženy	6		

Zdroj⁹⁸

Komentář k tabulce č. 9: Pokud měli respondenti odpovědět na otázku nezbytnosti uzavřít manželství před nebo těsně po narození dětí, pak sice někteří z nich s odpovědí zaváhali, nicméně za nezbytné uzavřít manželství kvůli dětem nepovažuje žádný z nich. Akcentují jiné přednosti důležité pro řádnou a láskyplnou péči o děti než apriori existenci manželství.

⁹⁷ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

⁹⁸ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

Otázka: Jaký je Váš vztah k homosexuálům?

Tabulka 10: Vztah k homosexuálům

	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nespecifikováno
Muži			3	1
Ženy	3		3	

Zdroj⁹⁹

Komentář k tabulce č. 10: Většina z respondentů (tři muži a tři ženy) uvedla, že homosexuály toleruje a neodsuzuje je, že k nim má tzv. neutrální vztah. Tři ženy mají vztah pozitivní, vyplývající z osobní zkušenosti. Jeden muž se k této otázce nevyjádřil.

Otázka: Souhlasili byste s adopcí dětí homosexuálními páry?

Tabulka 11: Souhlas s adopcí dětí homosexuálními páry

	Ano	Ne	Nevím
Muži		4	
Ženy	1	5	

Zdroj¹⁰⁰

Komentář k tabulce č. 11: K této otázce zaujali respondenti poměrně radikální postoj, s výjimkou jedné ženy s adopcí dětí homosexuálními páry jednoduše nesouhlasili. Ve svých vyjádřeních se odvolávali na svůj subjektivní pocit výchovy dvěma osobami téhož pohlaví, na přirozenost, na možné budoucí ovlivnění sexuality dítěte.

5.7 Diskuze

Během analýzy byly zjištěny výsledky, které nyní budeme interpretovat, a to ve vztahu k výše uvedeným výzkumným otázkám.

⁹⁹ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

¹⁰⁰ Autorka práce, 2019 (vlastní šetření).

Ústředním motivem získaných dat z rozhovorů je tolerance k netradičním formám soužití, akcentování kvality vztahu bez primárního důrazu na jeho formu, důležitost přítomnosti obou rodičů při péči o děti. Posun v přístupu k formám soužití lze spatřovat v běžné akceptaci existence nesezdaného soužití jako téměř rovnoměrné formy k manželskému svazku a rovněž postoj k tradiční dělbě práce není již nijak rigidní. Další změnu korespondující k informacím z teoretické části práce vidíme v souhlasu všech dotazovaných s předmanželským soužitím ve společné domácnosti. Uzavírání manželských svazků kvůli dítěti nepovažují respondenti za nezbytné, upřednostňují obsah svazku před jeho formou. Respondenti uznávají a tolerují společné soužití homosexuálních párů, přijímají i možnost registrovaného partnerství. Ve všech těchto otázkách a oblastech rodinného života si dovoluji spatřovat skutečný posun v postojích či transformaci názorů vzhledem k běžně známým stanoviskům, slýchaným před rokem 1989.

Pomocná výzkumná otázka č. 1

Dotazovaní respondenti nepreferují netradiční formy soužití. Respondenti akceptují tyto formy a kladou důraz zejména na kvalitu vztahu v soužití, nikoliv na formu soužití jako takovou. Velmi často zmiňují individualitu každého vztahu s ohledem na potřeby a přání partnerů a jejich dětí.

Pomocná výzkumná otázka č. 2

Dotazovaní respondenti primárně neupřednostňují tradiční formu manželství před formami ostatními. Většina (6 z 10) se nachází v manželském svazku. Jsou schopni definovat pozitiva i negativa manželství, stejně jaké nesezdaného soužití. Výzkumem bylo zjištěno, že dotazovaní kladou v podstatě na stejnou úroveň manželství i nesezdaný vztah, důležité je pro ně kvalita a stabilita vztahu. Ve vlastním životě tedy většina z nich upřednostnila tradiční manželství, nicméně názorově uznávají i formu nesezdaného soužití.

Hlavní výzkumná otázka

Pomocí standardizovaného rozhovoru jsme získali data od deseti respondentů různého věku, pohlaví a vzdělání. Zjistili jsme, že dotazovaní jsou tolerantní k netradičním formám soužití, což je například a zejména nesezdané soužití muže a ženy a soužití homosexuálních párů. Prostřednictvím svých názorů **nepreferují** jednoznačně tradiční manželství a rodičovství v manželském svazku. Manželství

uznávají, většina z nich je nepovažuje za přežitek. Pokud se na manželství dívají pozitivní optikou, nezavrhují jiné formy soužití, ba naopak.

ZÁVĚR

Celá tato bakalářská práce je zaměřena na rodinu, manželství, rodičovství a krize v těchto systémech obsažené. Zabývali jsme se, ve vztahu k současnému stavu rodiny, netradičními formami soužití, které ve společnosti západoevropského typu koexistují s těmi tradičními a jejich vliv je proto značný. Práce byla rozdělena na část teoretickou a na část praktickou.

V teoretické části jsme se zabývali specifikací pojmů jako tradiční rodina, současná podoba rodiny, krize funkcí v rodině. Následně jsme se zaměřili na institut manželství jako takového, dále na sociální role manželů, jejich postavení v ekonomickém systému společnosti a rodiny, a na změny genderových stereotypů. Pak už se v hledáčku tohoto studia objevila krize manželství a rodiny ve všech souvislostech. Tím máme na mysli rozdíl mezi rodinou a manželstvím, proměny demografického a reprodukčního chování, životního stylu a celkově hodnotové orientace. S transformací tradiční rodiny přišly a upevnily se v životě lidí netradiční formy soužití – nesezdané soužití, soužití homosexuálních párů a singles.

V praktické části byla definována výzkumná metoda, vzorek zkoumání a výzkumný problém s ohledem na cíl práce. Pomocí rozhovorů jsme zjistili určitá data, která byla následně analyzována a interpretována. Výsledkem těchto činností byla zjištění a poznatky, které nám poskytly odpovědi na výzkumné otázky. Provedenou výzkumnou sondou jsme zjistili, že členové současných rodin nepreferují jednoznačně tradiční formu manželského soužití před formami jinými netradičními formami soužití, což je například a zejména nesezdané soužití muže a ženy a soužití homosexuálních párů. Respondenti různého věku a vzdělání nepreferují jednoznačně tradiční manželství a rodičovství v manželském svazku. Manželství nepovažují za přežitek, nicméně tolerují a nezavrhují jiné formy soužití, resp. nesezdané soužití staví na stejnou úroveň jako manželství. Lze konstatovat, že stanoveného cíle této práce se podařilo dosáhnout. Jak již bylo v práci zmíněno, jedná se pouze o čtyři rodiny, tedy se nevylučuje, že se výsledky ze získaných dat mohou při širším výzkumu změnit.

Rodina, ať už funguje v sezdaném či nesezdaném svazku, je stále nejvýznamnější sociální skupinou, která plní přirozeně řadu funkcí. Každá rodina

a každá forma soužití uznává a praktikuje svůj hodnotový systém, který má přímý vliv na chování jejích členů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BADINTEROVÁ, E. *Tudy cesta nevede*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0885-5.
- BAUM, D. a A. GOJOVÁ. *Výzkumné metody v sociální práci*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2014. ISBN 978-80-7464-390-3.
- BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-9006-8.
- COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině*. 1.vyd. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7.
- DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-2491.
- DUNOVSKÝ, J. a kol. *Sociální pediatrie*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-629-3.
- GAVORA P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Padio, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. 1.vyd. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- GILLERNOVÁ, I. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.
- HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HAŠKOVÁ, H. *Fenomén bezdětnosti*. 1.vyd. Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-7419-020-9.

- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 2.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-7330-062-1.
- CHALOUPKOVÁ, J. a kol. *Proměny rodinných a profesních startů*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-185-9.
- CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0217-7.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. 1.vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
- JIROUŠKOVÁ, J. *Svatební rituály u nás a ve světě*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-229-5.
- KARSTEN, H. *Ženy – muži*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.
- KIMPLOVÁ, T. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-619-2.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2015. ISBN 978-80-7452-106-5.
- KOVÁŘOVÁ, D. *Právo a rodina č. 7/2006*. Praha: Linde, 2006. ISSN 1212-866-X.
- KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. 2.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-048-8.
- KREBS, V. *Sociální politika*. 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2456-0.

KUCHAŘOVÁ, V. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. 1.vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 978-80-5207-8.

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-058-8.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3.vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MLČÁK, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. 1.vyd. Ostrava: Repronis, 1996. ISBN 80-7042-452-4.

MOZGA, T. *Česká vize. Hledání identity 21.století*. 1.vyd. Brno: Dialog centrum, 2011. ISBN 978-80-254-9362-5.

NOVÁK, T. a HARGAŠOVÁ, M. *Předmanželské poradenství*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1730-2.

PAVLÍK, Z. a kol. *Demografie (nejen) pro demografy*. 1.vyd. Praha: SLON, 1993. ISBN 80-901424-2-7.

PLAŇAVA, I. a PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1.vyd. Brno: Barrister and Principal, 2002. ISBN 80-86598-36-5.

PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. 1.vyd. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.

PLAŇAVA, I. *Spolu každý sám*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-292-8.

PLECITÝ, V. a kol. *Základy rodinného práva*. 1.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-139-7.

PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
- SCHELLE, K. *Rodinné kodexy*. 1.vyd. Ostrava: Key publishing. ISBN 978-80-7418-082-8.
- SKUPNÍK, J. *Antropologie příbuzenství*. 1.vyd. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-019-3.
- SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 2.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
- SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-647-3.
- ŠMOLKA, P a MACH, J. *Manželská a rodinná trápení*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-448-9.
- ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
- ŠVAŘÍČEK, R. a ŠEĎOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-246-0956-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

- ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2018 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.
- Český statistický úřad. *Obyvatelstvo*. [online]. [cit. 2018-11-03]. Dostupný z [www: https://www.czso.cz/csu/czso/obytelstvo_lide](http://www.czso.cz/csu/czso/obytelstvo_lide).
- Deník CZ. Mladí samotáři v Česku. Proč jich přibývá?* [online]. [cit. 2018-10-30]. Dostupný z [www: https://www.denik.cz/z_domova/mladi-samotari-v-cesku-proc-jich-pribyva-20150730.html](https://www.denik.cz/z_domova/mladi-samotari-v-cesku-proc-jich-pribyva-20150730.html).

E-polis. Společenskovední časopis. Rodina, manželství a kohabitace. [online]. [cit. 2018-11-01]. Dostupný z [www: http://www.e-polis.cz/clanek/rodina-manzelstvi-a-kohabitace.html](http://www.e-polis.cz/clanek/rodina-manzelstvi-a-kohabitace.html).

IS Moggis. Šablona k BP a DP. Dostupná z: <https://is.ujak.cz/dokumenty.php?kat=0>.

Novinky.cz. Stále více mladých lidí touží být single – svobodní a nezávislí. [online]. [cit. 2018-11-02]. Dostupný z: <https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/142914-stale-vice-mladych-lidi-touzi-byt-single-svobodni-a-nezavisli.html>.

Psychologie, pedagogika: Funkce rodiny [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/07/funkce-rodiny.html>.

Rodinné vztahy: Definice rodiny + Funkce rodiny [online]. 2010 [cit. 2018-10-25]. Dostupné z: <http://rodinne-vztahy.blog.cz/1004/definice-rodiny-funkce-rodiny>.

Slovník cizích slov. Slovník cizích slov – online hledání. [online]. [cit. 2018-10-25]. Dostupný z [www: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=gender&typ_hledani=prefix](https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=gender&typ_hledani=prefix).

SEZNAM ZKRATEK

AV	Akademie věd
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Vybrané demografické jevy	32
Graf 2: Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu k 31.12.2016.....	33
Graf 3: Podíl svobodných ve vybraných věkových kategoriích k 31.12.2003, 2013 a 2016.....	33
Graf 4: Očekávaný vývoj počtu obyvatel hlavních věkových skupin do roku 2101	34

Seznam tabulek

Tabulka 1: Charakteristika věku respondentů	55
Tabulka 2: Manželství přežitkem	56
Tabulka 3: Pozitiva a negativa manželství	56
Tabulka 4: Spolužití před svatbou	57
Tabulka 5: Optimální druh soužití	57
Tabulka 6: Partnerská nestabilita.....	58
Tabulka 7: Dělbá práce a péče o dítě	58
Tabulka 8: Strádání dítěte v neúplné rodině	59
Tabulka 9: Nutnost uzavřít manželství	59
Tabulka 10: Vztah k homosexuálům	60
Tabulka 11: Souhlas s adopcí dětí homosexuálními páry.....	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Otázky k rozhovoru	I
--------------------------------------	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Otázky k rozhovoru

1. kategorie

Otázky pro rozhovor:

1) Považujete manželství za přezitek, a pokud ano, tak proč?

má: ne
žena: ne
sosi: ne
děda: ano

2) V čem spatřujete pozitiva a negativa manželství?

má: pozitiva: jistota, opora
žena: souhlas s mužem
sosi: vždycky jsou nějaké problémy, protože se mylí, ale je to
kechel s tím se to upřesňuje
děda: používají pozitiva

3) Myslíte si, že by partneři spolu měli žít před svatbou ve společné domácnosti? Pokud

ano, jak dlouho?

má: sáh než se vzali
žena: ano
sosi: myslí, že je to velkou výhodou
děda: ano

4) Jaký druh partnerského soužití považujete za optimální?

má: je to individuální
žena: nemusí být nikdo s jinými, ale je lepší než manželství
sosi: je to jedno, nestabilita může být v manželství i bez
děda: je to podle páru

5) Máte za to, že v nesezdaném soužití hrozí větší partnerská nestabilita či tendence k rozchodu než v manželství?

má: myslí, že si nechtějí otevřeně vrátit, když se jim něco nelíbí
on myslí, že je to podle reality
žena: je jedno, jestli jsou navzájem nebo jestli spolu žijí,
jde o to, že se dohodnou a chtějí být spolu
sosi: je to stejné
děda: nemusí být nestabilní

6) Jste zastánci tradiční dělby práce mezi mužem a ženou v domácnosti a péči o děti?

muž: noji si to rozhodně rozdělit tak aby to oni jednou neaktrou
žena: uvolňují si práce na ženou - nejje nakupit a mítko
přijít se ká ká
babi: dělba práce je na rozhodně podle času a schopno
děda: je to podle domluvy a dovednost a času

7) Máte za to, že dítě určitým způsobem strádá či mu chybí druhá rodičovská osobnost

v případě, že žije pouze s jedním rodičem?

muž: nebo by šel s oběma " je jedno jestli se vzali
žena: dítě má mít námu ; děda - z ká ká si něco vzne
babi: ideální je když dítě uprístel s oběma rodiči
děda: ká a námu se dítě naučí nebo dva ká ká

8) Je dle Vašeho názoru nezbytné uzavřít manželství před nebo co nejdříve po narození dítěte?

muž: jedno jestli, na ká ká se jistě spáti
žena: ne
babi: ne
děda: ne

9) Jaký je Váš vztah k homosexuálům?

muž: s touto orientací nemám a ká ká je, ale myslí si že někdy jen o
neudl mu registované partnerství
žena: vůbec ká ká nezná
babi: neodsuzuje je, ale myslí že se ká ká zúčastní
děda: neodsuzuje ale někdy videt jak nějaký vztah

10) Souhlasili byste s adopcí dětí homosexuálními páry?

muž: ne, není to párování a nemá to do té vliv na děti
žena: není jí to na duši, myslí že ne
babi: není to v pořádku
děda: ne - absolutně nesouhlasí

L. novina

Otázky pro rozhovor:

1) Považujete manželství za přežití, a pokud ano, tak proč?

klára: mělo by to být něco, ale není to špatné
dávka: není pro manželství
matka: souhlas

2) V čem spatřujete pozitiva a negativa manželství?

klára: není to o manželství ale o lidoch, ve ktero máte
dávka: není
matka: pozitivní a negativní, jsou si rovné

3) Myslíte si, že by partneři spolu měli žít před svatbou ve společné domácnosti? Pokud

ano, jak dlouho?

dávka: ano, už žije takhle při svatbě
matka: měli by si to zkusit a pak se rozhodnout jestli
svatba nebo ne

4) Jaký druh partnerského soužití považujete za optimální?

klára: je to o lidech
dávka: je to jedno, každý má svůj vliv
matka: optimální není nic protože každý je jiný

5) Máte za to, že v nesezdaném soužití hrozí větší partnerská nestabilita či tendence k rozchodu než v manželství?

klára: může to být stejné všechno je rovné
dávka: závisí to na vlivu, ale o to jak si rozumí, je to o
toleranci
matka: ani manželství ke stabilitě nepomůže

6) Jste zastánci tradiční dělby práce mezi mužem a ženou v domácnosti a péči o děti?

tata: je to přirozené, když už je to o domácnosti, každý může
všechno

děvča: už to tak neje, hlavně je aby se ota věnoval
dětem

máma: mají si vycházet všichni

7) Máte za to, že dítě určitým způsobem strádá či mu chybí druhá rodičovská osobnost
v případě, že žije pouze s jedním rodičem?

tata: určitě, možná chybí tatě je jen s jedním rodičem, je
vzr. může být i s oběma rodiči

děvča: je vada, že má ota rovnice, neobtěžuje si to
přistat

máma: děti mají vycházet lidem určitého pohlaví

8) Je dle Vašeho názoru nezbytné uzavřít manželství před nebo co nejdříve po narození
dítěte?

tata: ne, určitě se máš i bez

děvča: ne

máma: ne

9) Jaký je Váš vztah k homosexuálům?

tata: toleruje je a je vada za nepsnou partnerskou

děvča: 2 jeji kamarádky jsou homosexuální

10) Souhlasili byste s adoptací dětí homosexuálními páry?

tata: děti mají vycházet kateřo

děvča: nesouhlasí, neobtěžuje si to představit

máma: napříde je to normální, určitě je to dítě na živo

3. ročník

Otázky pro rozhovor:

- 1) Považujete manželství za přežití, a pokud ano, tak proč?

žena: vyhovuje jí soužití ve společné domácnosti, ale myslí že to není přežití
muž: je vstřícný, ale na manželství nezároveň

- 2) V čem spatřujete pozitiva a negativa manželství?

žena: není
muž: pozitiva a negativa neexistují

- 3) Myslíte si, že by partneři spolu měli žít před svatbou ve společné domácnosti? Pokud ano, jak dlouho?

žena: myslí, že by se měli sraz cestovat a žít spolu
muž: alespoň rok před svatbou

- 4) Jaký druh partnerského soužití považujete za optimální?

žena: záleží na lidech, ona není jistá by nechtěla na žetvu o nikem, vyhovuje jí soužití ve společné domácnosti
muž: nesezdané soužití nechtěl definovat

- 5) Máte za to, že v nesezdaném soužití hrozí větší partnerská nestabilita či tendence k rozchodu než v manželství?

žena: záleží na lidech
muž: nesezdané soužití znamená nestabilitu, záleží na lidech

6) Jste zastánci tradiční dělby práce mezi mužem a ženou v domácnosti a péči o děti?

žena: není to nutné, každý dělá to, co považuje za vhodné
vzájemně spolu

muž: je to velký problém, ale je to o domácnosti, není zas
tradičního

7) Máte za to, že dítě určitým způsobem strádá či mu chybí druhá rodičovská osobnost

v případě, že žije pouze s jedním rodičem?

žena: dítě má být vychovávat oba rodiče a je jedno jakti je
narozel

muž: dítě má vychovávat pát

8) Je dle Vašeho názoru nezbytné uzavřít manželství před nebo co nejdříve po narození
dítěte?

žena: je to jedno

muž: ne

9) Jaký je Váš vztah k homosexuálům?

žena: má k nim vztah jako k ostatním

muž: nemá rád nepřirozené věci

10) Souhlasili byste s adopcí dětí homosexuálními páry?

žena: měli by mít právo je vychovávat, v mnoha případech
jsou lepší než tatino

muž: je to těžko akceptovatelné

4. Lodiša - poule matka

Otázky pro rozhovor:

- 1) Považujete manželství za přežití, a pokud ano, tak proč?

není lácauf ~~zabí~~ vzťah

- 2) V čem spatřujete pozitiva a negativa manželství?

není le posadit, je ovivnosť vzťahem s kľakm rozcelem

- 3) Myslíte si, že by partneři spolu měli žít před svatbou ve společné domácnosti? Pokud ano, jak dlouho?

kyky nejáho partnem pdkala, hnoel tak by si ho nezala
je snych pto! si sozítit nejdríve před svatbou vyhoví

- 4) Jaký druh partnerského soužití považujete za optimální?

je to o kvach

- 5) Máte za to, že v nesezdaném soužití hrozí větší partnerská nestabilita či tendence k rozchodu než v manželství?

záleží na lidech, z osobito se dá odjet

6) Jste zastánci tradiční dělby práce mezi mužem a ženou v domácnosti a péči o děti?

ona vše dělala sama, manžel pracoval na své kariéře
a ona z toho byla "vyčerpaná" - navíc by se měla,

7) Máte za to, že dítě určitým způsobem strádá či mu chybí druhá rodičovská osobnost
v případě, že žije pouze s jedním rodičem?

dítě by mělo vychovávat oba rodiče, ona má teď strádat
péčí a pro chlapce to není dostatečné, chtěla by o ně
vidat - le mož' dec' chci

8) Je dle Vašeho názoru nezbytné uzavřít manželství před nebo co nejdříve po narození
dítěte?

ne! to nezbytné!

9) Jaký je Váš vztah k homosexuálům?

nevidí ji, ne ubíjí, není i karmádka

10) Souhlasili byste s adopcí dětí homosexuálními páry?

ne, už je to moc

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kateřina Řípová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Je manželství a rodina v krizi? Postoje k netradičním formám soužití

Rok: 2019

Počet stran textu bez příloh: 53

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů českých použitých zdrojů: 46

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 9

Vedoucí práce: PhDr. Jindra Stříbrská, Ph.D.